

Makale Geliş | Received: 20.08.2023
Makale Kabul | Accepted: 07.10.2023
Yayın Tarihi | Publication Date: 20.10.2023
DOI: 10.20981/kaygi.1346848

Necip UYANIK

Dr. Öğr. Üyesi | Assist. Prof. Dr.
Mardin Artuklu Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Felsefe Bölümü, Mardin, TR
Mardin Artuklu University, Faculty of Literature, Department of Philosophy, Mardin, TR
ORCID: 0000-0002-5886-1474
necipuyanik@artuklu.edu.tr

Platon'un Çocuk ve Çocuk Eğitimi Üzerindeki Görüşlerinin P4C Açısından Değerlendirilmesi

Öz: Platon'un başta *Devlet* eserinde çocuk ve çocuk eğitimi üzerine ayrıntılı bir tartışma ve analiz yapılmıştır. Buradaki temel amaç devlet için sıkı tedbirleri hayata geçirmek ve sonraki süreci bu doğrultuda sürdürebilmektir. Bundan ötürü *Devlet*'teki çocuk eğitimi çoğu zaman katı kurallarla donatılmış ideal bir düzeni arkasına almakla birlikte gerçekte pratik bir amaç peşindedir. Nitekim burada son derece zorlu bir çocuk eğitimi söz konusudur. Platon çocuk yaşta temel eğitimin bir parçası olarak devlet veya devlet yönetimiyle ilişkili eğitimin verilmesi gerektiğini öne çıkarmıştır. Dolayısıyla sadece bu işi yapacak çocukların eğitiminden söz edilmiş ve bu süreç aşama aşama ortaya konulmuştur. Platon'un çocuk üzerindeki görüşlerinde, zaman içinde, bazı değişimler söz konusu olmuştur. Nitekim *Yasalar*'daki çocuk eğitiminin daha esnek tutulduğu söylene de bu durumun gerçeği yansıtmadığını ifade etmek gerekir. Görülebileceği gibi çocuk ve çocuk eğitimi üzerine yapılan tartışmalar felsefede önem görmüştür ve bu durum Platon'dan beri devam eden bir konudur. Günümüzde ise Çocuklarla Felsefe veya Çocuklar için Felsefe (P4C) etkinliğinde çocuk için öngörülen eğitim ve nihayetinde çocuğun kendini ifade etmesine olanak sağlayan imkânlar artarak etkisini göstermektedir. P4C yöntemi ile birlikte çocuğun yeteneklerini açığa çıkarması hedeflenmektedir. Bu sayede çocuğun yaşama ve topluma yaklaşımında da değişimler yaşanması beklenmektedir. Bu çalışmanın amacı Platon'un *Devlet* ve *Yasalar* eserlerinde tartıştığı çocuk ve çocuk eğitiminin P4C açısından incelenmesi ve değerlendirilmesidir. Platon'un çocuk konusundaki görüşlerinin ve çocuk eğitiminde belirlediği ve uyguladığı ilkelerin P4C etkinliğiyle olan benzerliğinin veya karşıt olabilecek yönlerinin olup olmadığını tartışmak konumuz açısından önem arz etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Platon, Çocuk, Eğitim, P4C.

Assessment of Plato's Views on Children and Child Education from the Perspective of P4C

Abstract: A detailed discussion and analysis was made on children and child education, especially in Plato's *Republic*. The main purpose here is to implement strict measures for the state and continue the next process in this direction. For this reason, although child education in the *Republic* is often based on an ideal order equipped with strict rules, it pursues a practical purpose. There is an extremely difficult child education here. Plato emphasized that education related to the state or state administration should be given as a part of basic education at a young age. Therefore, only the education of children who will do this job is mentioned and this process is revealed step by step. There have been some changes in Plato's views on children over time. Although it is said that child education is kept more flexible in the *Laws*, it must be stated that this situation does not reflect the truth. As can be seen, discussions on child and child education have been important in philosophy, and this has been an ongoing issue since Plato. Today, the education envisaged for the child in the Philosophy with Children or Philosophy for Children (P4C) activity and ultimately the opportunities that allow the child to express himself are increasingly effective. The P4C method is aimed at revealing the child's talents. In this way, changes are expected in the child's approach to life and society. This study examines and evaluates children and child education, which Plato discussed in his works *The Republic* and *Laws*, in terms of P4C. Our topic needs to discuss whether Plato's views on children and the principles he determined and applied in child education are similar or contradictory to the P4C activity.

Keywords: Plato, Child, Education, P4C.

Giriş

İnsanın bu dünyaya gelme amacı nedir? Bu dünyada yapacağımız işler nedir veya ne olmalıdır? Bu dünya ve görünen varlıklar nasıl var oldu? Önceden ne vardı? Bu ve benzeri sorular çocuklar tarafından sorulabilen sorulardır. Çocuk bu soruların cevaplarını yaşayarak sorar veya aldığı eğitim ve öğretim yoluyla almaya çalışır. Çocukların soruları üzerine düşünen Jaspers'a göre yaratılış öyküsünü dinleyen bir çocuk başlangıçta 'Tanrı gökleri ve yeri yarattı' ifadesinden sonra 'öyleyse başlangıçtan önce ne vardı' sorusunu sorabilir. Bu durumda bir çocuk sürekli soru sormanın sonsuzluğunu ve buna bağlı olarak anlayış yetisinin belli yerde duramayacağını kavrayabilir (Jaspers 1997: 25). Benzer şekilde Rousseau da çocuklar açısından her şeyin sonsuz olduğunu ve onların hiçbir şeye sınır koymadıklarını öne sürer (Rousseau 2017: 354). Böylece onlar hep öteye bakarak ötede olan şeyi görmek isterler (Cioran 2001: 178). Dolayısıyla "çocuk, kendiliğinden ortaya çıkmakta olan yaşam durumunda açıklık içindedir, karşısında

birdenbire yitip giden bir nesne konusunda bir şeyler sezer; görür ve soru sorar” (Jaspers 1997: 25).

Çocukların sorularını filozoflar başta olmak üzere bilim insanları sorgulamaya ve araştırmaya dönüştürür. Bunun yanında çocukluk çok karmaşık ve ilginç bir evredir ki farklı disiplinler tarafından ele alınır (Ercan 2005: 118). Buna göre çocukların dünyadaki yerinin ne olduğunu sorgulayan farklı disiplinler söz konusudur. Nitekim çocuğun sorularının veya çocukluğun ne olduğunun anlaşılabilmesi için felsefenin yanı sıra sosyo-kültürel ve tarihi gerçeklikleri göz önünde bulundurma gereği gayet açıktır (Ercan 2005: 114). Ancak bilimlere aşan bazı problemlerin var olduğunu ve bunların daha çok felsefenin tartıştığını hatırlatmak gerekir. Dolayısıyla insanın bu dünyadaki yerinin ne olduğu, dünyanın niçin varolduğu, yaşamın ne anlama geldiği gibi sorgulamalar bu problemleri içerir ve söz konusu problemler çocukların ve filozofların ilgisini çeker. Bu bağlamda felsefe ve çocukluk arasındaki ilgide çocuk filozof değil, filozof çocuk deyişi öne çıkarılmalıdır. Çünkü filozofun kim olduğu sorusuna verilen cevap bunu açıklar. Zira filozof doğasındaki çocukluğu yitirmemiş, merak ve hayret duygularını köreltmemiş kişidir (Taşdelen 2015: 566). Öyleyse çocuklar da filozoflar gibi içinde bulunduğu duruma anlam vermeye çalışır ve her şeyi olduğu gibi kavramak ister. Bu nedenle önyargıyla olaylara yaklaşma konusunda yargılayıcı davranmazlar (Çiçek 2017: 53).

Çocuğun meraklı soruları ve keşfetme dürtüleri eğitim ve öğretim yoluyla giderilmeye çalışılır. Antik Yunan'da da çocuğun bir vatandaş olma potansiyelini barındırması sebebiyle yetiştirilmek istendiği söz konusudur. Bu dönemde çocuğun toplumsal yaşamdaki hareket alanının kısıtlı olduğu gerçeğinden söz edilebilir ve çocuğun şekillendirilebilecek bir potansiyel taşıdığına inanılarak bu süreç sonunda iyi veya kötü olup olmayacağı varsayılır. Örneğin Protagoras ve Gorgias çocuklara yasaların öğretilbilir olduğunu ifade ederken Sokrates ise çocuk eğitiminde iyi ve kötünün öğretilmesini öne çıkarır (Aybar 2022: 468-469). Felsefe tarihinde buna benzer çok sayıda örnek olmakla birlikte filozof ve çocuk

ilişkisi üzerine öne çıkarılan Herakleitos'un Artemis tapınağında çocuklarla oyun oynarken kendisini bu konuda eleştirenlere bunun onlarla gündelik politik sorunları tartışmaktan daha iyi olduğunu belirtmesi (Laertios 2007: 422-423, IX-3) örneği akla gelir. Böylelikle o, çocukların evrene, insana ve yaşama dair sorular sorduklarını belirtmek istemiştir. Bu çerçevede onun çocukların felsefeyle ilişkisini kavramış olduğunu ifade etmek gerekir. Herakleitos'un çocuklarla sohbetinin soru-cevap şeklinde bir diyalog yöntemi olduğu iddia etmek zor değildir.

Günümüzde de söz konusu diyalog yönteminin üzerine düşünme ve araştırma yaygınlaşmıştır ve çocuklarla felsefe programlarında Herakleitos'un etrafında çember oluşturmuş çocuklarla sohbet niteliğine yakın etkinlikler olarak tanımlanan P4C (Philosophy for Children) düzenlenmektedir. Bu etkinliklerdeki temel amaç Çocuklar İçin Felsefe'nin felsefe yapmayı bir öğretim yöntemi olarak sunmak suretiyle bu talebe cevap verebilmeyi öngörür. Bu doğrultuda P4C kavramlar ve tartışmaların olduğu her disiplinde ve konu alanında kullanılmak üzere tasarlanmış bir öğretim yöntemine karşılık gelir (Özdemir 2018: 152). Buna göre P4C yaklaşımı en temel tanımıyla felsefi diyalog yoluyla çocuklarda eleştirel düşünmenin geliştirilmesini hedefleyen pedagojik bir yöntemdir (Avcı vd. 2021: 215). Bu yöntem yoluyla çocukların zihinleri henüz çok sayıda yargıyla kuşatılmadan zihnin yargılarının nasıl işleyeceğine dair bir donanıma eriştirilmesi temel hedef olarak belirlenir (Özdemir 2018: 153).

Öte yandan Herakleitos'un çocuklarla sohbeti kadar Sokrates'in diyalog şeklindeki konuşmaları da bu etkinliğe örnek teşkil etmektedir. Nitekim P4C programı Sokrates'in kışkırtıcı felsefi yöntemini benimsemekte ve bu yöntemle dayanmaktadır (Gasparatou ve Kampeza 2012: 72). Bu konuda Kierkegaard da çocuğun ihtiyaç duyduğu şeyin mitoloji ve iyi örnek oluşturan öyküler olduğunu belirtir ve çocukların öykü okuyup anlatmasına izin verilmesi gerektiğini ifade eder. Bu anlatımda eğer varsa hataların Sokratesçe soru sorularak düzeltilebileceğini öne sürer (Kierkegaard 2005: 101). Zira Sokrates açısından felsefe yapmak hayata, erdeme ve bilgiye yol bulmak içindir (Taşdelen 2015: 563).

Bundan ötürü Sokrates gerçek bilgiye yani *epistemeye* ulaşabilmek için doğurtma adı verilen *maiotik* yöntemini kullanır ve P4C etkinliğinin kullandığı yöntemlerden biri de budur. Sokrates köleye geometrik şekiller üzerinden soru cevap yöntemiyle kölenin kendisinde saklı birçok kavram ve bilgiyi açığa çıkartır ve kölenin bilgileri yeniden hatırlayarak öğrendiğini saptar. Bu yöntem sayesinde daha önce hiç geometri dersi almamış olan bir kişiye aslında geometri bilgisinin kendisinde yani ruhunda daha önce var olduğu öne sürülür (Platon 2010b: 163-171, 82abcde-85abcde). P4C etkinliğinde öne çıkarılan ise çocukların öğrenirken meraklarını ve sorgulamalarını da kullanmalarını sağlamaktır. Bu çerçevede P4C üzerine farklı görüşler olsa da çocuklarla felsefe etkinliğinin geçerli sayılabilecek dört temel özelliğinden söz edilmiştir: Bunlar sırasıyla 'eleştirel olması, yaratıcı düşünmeyi teşvik etmesi, işbirliğine dayalı bir bakışı desteklemesi ve son olarak özenli davranmayı pekiştirmesi'(Boyacı vd. 2018: 167) şeklindedir. Bunun yanında Çocuklar İçin Felsefe, gündelik hayatta çocukların karşılaştıkları hatalı düşünme ve çıkarım biçimlerine karşı uyanık olmalarını sağlayarak doğru düşünebilmelerini amaçlamaktadır (Öğüt 2019: 75). Böylelikle bu etkinlik sayesinde çocuklar bir hikâye etrafında toplanır ve hikâyedeki felsefi soru üzerinden kavramları birlikte soruşturur (Özdemir 2018: 154).

Eğitim üzerine kapsamlı bir araştırma yapan Platon'un görüşleri güncelliğini korumaya devam etmektedir. Onun önerileri ve tespitleri günümüz eğitim yöntemleri ve uygulamalarında görebilmek mümkündür. Bu doğrultuda Platon'un çocuk ve çocuk eğitimi üzerine görüşlerini günümüzde yaygın hale gelen P4C açısından analiz edebilmek önemlidir. Bu kapsamda Lipman tarafından Amerika'da 1960'lı yıllarda ortaya çıkarılan *philosophy for children* (P4C) geleneğinde çocukların doğal filozoflar olduğu varsayımı ileri sürülmüş ve söz konusu program felsefi düşünmeyi çocuğun müfredatına koyma amacını taşımıştır. Bu yöntem sayesinde çocuklar meraklarını açığa çıkarmaya teşvik edilir (Boyacı vd. 2018: 150). Bunun yanında pedagojik bir yöntem olarak P4C'nin ortaya çıkışının tarihsel art alanında demokratik eğitimi savunan Dewey ve onun

yaklaşımı olduğu da ifade edilmektedir (Öğüt 2019: 65). Bu konuda çalışmalarını yürüten Matthews de 'çocuklar için felsefe' yerine 'çocuklarla diyalog' ifadesini kullanmayı tercih eder ve bu yöntemde filozoflarla benzer özelliklere sahip çocuklarla felsefi konuşmalar yapmayı hedefler (Öğüt 2019: 66).

P4C yönteminin Platon'un çocuk eğitimi için ön gördüğü temel ilkelere yakın olduğunu belirtmek mümkündür. Bu da çocukların daha güçlü olmaları, toplum içinde kendilerini ifade etmeleri ve erdeme uygun hareket etmelerini savunan bir yaklaşımda birleşir. Zira Platon açısından eğitim erdeme dayalı felsefi sistem içinde verilmelidir. Felsefe, eğitimin bir parçası olarak, iyi bir şeye karşılık gelir (Platon 2010b: 90, 485a). Bu konuda Derrida ise felsefenin çocuklara güven vermektен ibaret olduğunu (Derrida 2012: 77) olduğunu ifade eder. Çocukların geleceğin yöneticileri olacağını düşünmek bu konuda ciddiyeti anlamak için önemli bir nedendir. Eğer insanlar mevcut yönetim tarzlarından şikâyet ediyorsa çocukların entelektüel bir birikim elde edinerek yetiştirilmesine olanak tanınmalıdır. Bu konuda Platon "kaybetmeyi göze aldığınız şey en önemli zenginliğiniz değil mi? Çocuklarınızın iyi ya da kötü yetişmesine göre, iyi ya da kötü yönetilecektir" (Platon 2010b: 339, 185b) ifadesiyle bunu ortaya koyar. Benzer şekilde 1960'lı yıllarda siyasal ve toplumsal olaylardan etkilenen Lipman da kendisini harekete geçiren süreci anlatır ve bunun temel nedenleri arasında eğitimdeki bozukluğa işaret eder (Özdemir 2018: 154). Platon bu bozukluğu asırlar önce kavrayarak bu konuda sıkı bir eğitim sistemini uygulamak istemiştir. Onun eğitim veya öğretimden anladığı şey çocukların okula gönderilerek yazı yazmaktan öte onların iyi davranışlar edinmelerine dikkat etmelerini sağlamaktır (Platon 2010b: 408, 325e). Platon'da çocuk yetiştirmekten kastedilenin ona iyi davranışlar sergilemesine olanak tanımak olduğu açığa çıkar. Bu konuda Lipman da Platon'un eğitim anlayışını destekler ve eğitimde çocuğun varolanları birbirinden ayırmayı öğrenmesinin önemli olduğunu ifade eder (Lipman 1976: 23). Böylece Lipman çocukların eleştirel bir düşünmeye ulaşmasını hedefler. Onun önerdiği eleştirel düşünmenin tanımı daha çok pragmatik olup burada eleştirel

düşünme, kişisel ve toplumsal deneyimin iyileştirilmesi için faydacı bir tasarımla entegre edilen karmaşık bir süreçtir (Boyacı vd. 2018: 162). Platon açısından ise çocuk eğitimi bir amaç için vardır ve bu da devlet yönetebilecek bir seviyeye ulaşabilmektir. Bu bağlamda devlet yöneten kişi filozof olmadıkça toplumun ve insanın düzelmesi mümkün değildir. Ona göre bir insan doğar, yetişir ve kendi çocuklarını dünyaya getirir. Bundan sonrasında ise çocuklarını dürüstçe yetiştirir ve onları iyi bir insan yapmaya çalışır. Bunun yanında insan dünyadaki bir sürü iş veya meşguliyetten sonra yaşlanır ve ölür (Platon 2007: 477, 958d). O halde Platon için insanın bu dünyadaki amacı etik bir açıdan değer kazanır ve etik yaşam düzeninin oluşması için devletin var olması gerekir. Platon hem *Devlet*'te hem de *Yasalar*'da çocuk ve çocuk eğitimi etik bir temel üzerinden değerlendirmiştir.

Kohan'a göre Platon'un çocuk teorisiyle yetişkinlik görüşü arasında bir bağın kurulup kurulmayacağı sorunu ele alınmalıdır. Bu doğrultuda Kohan Platon'un çağdaşlarından farklı bir çocukluk görüşüne sahip olup olmadığını sorgulamasını önerir. Buna bağlı olarak Platon'un çocukluk görüşünün siyasi içerikleri hakkında bazı bilgilere ulaşabilmek mümkün müdür sorusunun sorulmasını da ister. Platon'un çocuklukla ilgili görüşlerinden hareketle onun bir bütün olarak felsefesinin önemimini kavrayabilir miyiz? Son kertede filozof olarak düşünen her çocuk için Platon'un önemi nedir? (Kohan 2005: 13-14). Burada merak edilen en önemli husus Platon'un çocuk eğitimi üzerinden devlet kurgusunun temellerinin neye dayandığını analiz edebilmektir. Amacımız Platon'un politik görüşünün arkasındaki nedenleri ve zamanla uğradığı değişimi çocuk sorunu bağlamında sorgulamak ve bunun P4C yöntemi üzerine etkilerini değerlendirmektir.

***Devlet* Eserinde Platon'un Çocuk ve Çocuk Eğitimi Üzerine Görüşleri**

Platon *Devlet* eserinde Sokrates'in etkisinde kalarak pratik ve erdeme dayalı bir toplum ve devlet düşüncesini taşır. Atina'daki devlet yönetimine karşın kendi devlet teorisinin ne olduğunu ortaya koyma amacını, çeşitli örneklerle, açıklar.

Ancak *Devlet* eserinde tasarlanan devlet ideali için uygun görülen eğitim sistemi kimi zaman ürkütücü örneklerle donatılmıştır. Temelinde erdeme dayalı bir etik olan bu eğitim sistemi için Platon neden bu türden endişe verici içerikler veya aşamalar eklemiştir? Çocukların daha doğmadan ebeveynlerinden alınarak devlet için eğitime tabi tutulmasının olası sorunlarından niçin söz edilmemiştir? Platon bu eğitim sisteminde ne kadar ciddiydi veya buna gerçekten inanıyor muydu? Şüphesiz Platon'un bu yaklaşımına sevk eden bazı olaylardan söz etmek gerekir. Bunlardan ilki Sparta yanlısı oligarşik bir iktidarın Platon'un büyük amcasının da olduğu Atina yönetimini sekiz aylık bir süre zarfında ele geçirerek büyük bir kıyım gerçekleştirmiş olmasıdır. Ardından yeniden demokrasi tesis edilen Atina'da bu kez Sokrates tiran karşıtı olarak bilinen demokratik yönetim tarafından idam edilmiştir. Şüphesiz bu durum Platon'a derin hayal kırıklığı yaşatmıştır. Bu yüzden o, hem tiranlık hem de demokrasi rejimiyle ilgili endişelerini saklamamıştır. Bu durum, belki de, onda uzun süre devam eden bir soruna dönüşmüştür. Bu nedenle Platon'un *Devlet*'i Sokrates'in uğruna yaşamını yitirdiği düşünceleri için yazdığı ifade edilmektedir (Conford 2015: 40). Bu olaydan sonra Platon için hakikat herkesi kapsayacak kolektif bir bağlam içine alınır ve felsefenin yönü politik felsefeye çevrilir (Baştürk 2019: 168). Zira Sokrates'in başına gelen ölçsüz ve adil olmayan olay Platon için kabul edilemezdir. Bundan ötürü Platon son derece iyi kurgulanmış ve adaleti kendine öncelik olarak gören bir devlet modeli için uğraş vermiştir. "Nietzsche'nin modern demokrasiye ilişkin 'çobanı olmayan sürü' şeklindeki nükteli betimlemesi aslında Platon'un Antik dünyanın demokrasisi hakkındaki hükmünü aynen tekrarlamaktadır" (Taylor 2020: 98). Platon için demokrasinin ortaya koymaya çalıştığı hedefler inandırıcı değildir. Bu konuda Brun şöyle bir yorum yapar:

Platon yeni sitede ve yeni site aracılığıyla sofistlerin retoriğinin açtığı *logos* krizini ortadan kaldırmak istemiştir; yeni site Sokrates'in ölüme mahkûm edilmesi, yalanın gerçeğe, kötülüğün iyiliğe, şiddetin gerçek ölçülülüğe egemen olması gibi skandalların tekrarlanmasını engellemelidir. Platoncu site örgütlenmesi Protagoras'ın en yüce ölçüt haline getirmek istediği ölçülü insan büyüsunü hedef almıştır (Brun 2007: 109).

Bu nedenle sıkı kuralların olduğu devlet idealinde Platon Yunan site devletiyle ve adaleti askıya alan tiranlık rejimiyle doğrudan bir hesaplaşmaya girişmiş olmanın yanında felsefi bazı düşünce yapılarına da karşı çıkmıştır. Bu doğrultuda onun çocuk eğitimi tam anlamıyla dönemin Sofistlerine karşı kurgulanmış bir eğitim modelidir. Çünkü Platon devletin yozlaştığını ve insanların bu yozlaşan devlet sistemi içinde erdemden, doğruluktan, adaletten uzaklaştıklarını fark ederken bunda Sofistlerin de payının olduğunu düşünmüş ve etiğin bireysel olarak yorumlanmasına karşın evrensel bir etik anlayışını öne çıkarmıştır. Bunu ortaya koyarken radikal bir söylem geliştirmiş ve bunu toplumun geneline yayma çabasına girişmiştir ki buradaki hedef ise söz konusu etik bireyciliği engellemek olmuştur (Taylor 2020: 91).

Platon'un amacı devletin başına gelen kişilerin kendi çıkarlarına göre değil de baştan sona kadar etik ve adalete bağlı bir yönetim anlayışıyla devleti yönetmelerini sağlamaktır. Bu anlamda Platon zorbayı zorba yapan istekler ve onu bu yola sevk eden şartların bertaraf edilmesi için çok erken yaşlarda sıkı bir eğitimin gerekli olduğuna inanmış ve bunun için devlette görev alanların çocukluklarından itibaren gözetlenmesi gerektiğini ifade etmiştir (Platon 2010a: 109, 413de). Bu nedenle Platon hayalini kurduğu güçlü bir site yönetimine ulaşabilmek için baştan beri işi sıkı tutması gerektiğinin bilincindedir. Ancak onun bu sistemi kurabilmek için başvurduğu yöntemler veya uygulamak istediği eğitim sisteminde bazı endişeleri de beraberinde getirir. Belki de bu yüzden Sirakuza'da ideal site düzenini ifşa etmesi çeşitli tepkilere yol açmış olmalıdır. Ancak "Platon bir tür sansür ve ahlak düzeni getirirse de Sokrates'in ölüme mahkûm edilmesi hiç çıkmamıştır aklından..." (Brun 2007: 113). Dolayısıyla onun devlet anlayışındaki sıkı etik kuşatılmışlığının yer yer baskıcı bir yöne evrilmesi söz konusudur. Bunun en belirgin göstergelerinden biri ise hiç şüphesiz eğitimidir. Platon'un eğitimde kullanılacak müfredatın devlette görev alan yetkili kişilerce belirlenecek olması Platon'u, belki de, tarihin bilinen ilk sansür uygulayıcısı konumuna da getirir

(Güler 2021: 654). Bu yüzden Platon planlanmış ve sıkı kuralların geçerli olduğu bir devlet sistemi peşinde olmuştur ki onun eğitim anlayışı totaliter ve otoriter bir nitelik de taşır (Yalçınkaya'dan akt. Güler 2021: 655). Bu bağlamda Ağaoğulları'na göre Platon için yasaların bir anlamı olacaksa bunların yalnızca daha önceden örgütlenmiş toplumsal birimlerin düzenlenmesiyle ilgilenmeyip kişinin tüm yaşamının-özel yaşamı dâhil- denetlemesi gerektiği bir ilke olarak kabul edilmiştir. Devamında şöyle denilmektedir:

İşte kişilerin, özel bir yaşamın var olabileceğini bile düşleyemeyecek biçimde koşullandırılmaları eğitim ile sağlanır. Platon için, iyi yurttaşın, 'kamusal insan'ın yaratılması, Atina'daki eğitim biçiminin tam karşısını gerçekleştirmekle mümkündür. Bir başka deyişle eğitim, bireysel değil, kamusal düzeyde yürütülmeli, yalnızca toplumun yaşamına yönelik olmalı ve bütünü iyiliğini gözetmelidir. Burada Sparta'nın etkisi görülmektedir (Ağaoğulları:1989:117).

Görülebileceği gibi Platon'un eğitim anlayışının kökenleri ile ilgili somut birtakım kanıtlar vardır. Özellikle onun cinsiyet eğitiminde ortaklık, evlilik, üreme konusu ve bireysel seçimlerin kontrol altına alınması gibi konulardaki görüşleri Spartalılar tarafından daha önceden uygulanmıştır (Taylor 2020: 90). Ayrıca Platon'dan birkaç yıl önce Aristophanes *Ekklesiazousai*'da (*Kadınlar Meclisi*) herşeyin herkes arasında ortak sayılması gerektiğini ele alarak ütöpik önerilerde bulunur (Jones 2006: 80).

Platon'un eğitim sisteminin ayrıntıları incelendiğinde çok daha özgün uygulamalara da yer verdiği görülebilir. Bu çerçevede Platon Sokrates'in başına gelen olayın yarattığı yoğun duyguyu baskılayarak siyasetin etik açıdan en üst düzey bir hakikat ortaya koyması için uğraşmıştır. Fakat bu durumun onda travmatik bazı sonuçlar bırakmış olmalı ki işi asla şansa bırakmak istemez. Bu konuda Kant'ın yaptığı bir yorum Platon'u haklı kılmaktadır: Kant ömrünü felsefeye adanmış birinin çocuk eğitimi konusunda elini taşın altına koyması gerektiğini ve sadece nutuk atmak suretiyle çocukların uysallaştırılması amacının yeterli olamayacağını iddia eder. Ayrıca bu konunun gelişi-güzel bir şekilde değil, ilke ve kuralların olduğu sabit bir programla öğretilmesi gerektiğini öne sürer (Kant 2013: 10). Benzer şekilde John Locke da *Eğitim Üzerine* adlı eserinde

çocukların erken yaşlarda kılavuz eşliğinde eğitilmesini önererek bu sayede onların disiplinli bir şekilde geleceğe hazırlanabileceğini savunur (Locke 2004: 41). Görülebileceği gibi filozoflar çocuk üzerine görüş beyan etmişler ve bu konuda pratikte de gerekli adımları atmışlardır. Dolayısıyla “filozoflar, dönemlerinin getirdiği çocuk anlayışını taşımak, şekillendirmek ve değiştirmek konusunda etkilidirler” (Aybar 2022: 466).

Yeniden Platon'un çocuklar üzerine görüşlerinin kaynağına dönecek olursak; onun erdemin nedenselliğini belirli bir öğretiyeye bağlama konusunda okul çocuklarının, askerlerin ve rahiplerin üzerinde baskı kurularak alışkanlıkların şekillendirilmesi konusunda Pythagoras'a sadık kaldığı ifade edilmektedir (Pater: 2015: 57). Platon'un Pythagorasçı bir çizgiyi takip etmesinin temelinde onun etik yaşama verdiği yoğun değer vardır. Bu nedenle Platon öncelikli olarak etik olanı düşünmüştür ve etik bir yaşama ulaşmak için politik bir sistemin varolması gerektiğini kavrayarak eğitime önem vermiştir.

Platon 'bilgili bilgisizden, talimli de talimsizden kat kat üstündür" (Platon 2007: 268, 795b) sözüyle eğitime verdiği değeri açıkça ortaya koyar. Ancak Platon'un buna karşıt sayılabilecek söylemlerde bulunduğu da görülmektedir. Örneğin *Yasalar*'daki "...çok bilgili olmak, çocuk için tehlikelidir..." (Platon 2007: 290, 811b) ifadesi bunu açıkça gösterir. Bu da açıkça Platon'un buna benzer çelişkili uygulamalara sahip olduğunu gösterir. Fakat *Yasalar*'ın 811a kısmında belirttiği gibi çocukların her konuda (örneğin ozanlık) bilgili olmalarına gerek yoktur. Buna göre çok bilgili olmamaktan kastedilen şey Platon nezdinde ideal olana yönelmek konusunda bizleri engelleyebilecek, ya da diğer bir ifadeyle 'gereksiz' konulardır. Bu çerçevede Taylor'a göre Platon gençleri tanrılar ve kahramanlar hakkında anlatılan hikâyeler konusunda uyarır (Taylor 2020: 84-85). Bahsi edilen anlatılardaki yoğun bilginin yarardan çok zarar getireceği ifade edilebilir. Nitekim bir şey hakkında çok bilgi sahibi olan birinin o şeyin hakikatini keşfettiği söylenemez. Eğer öyle olsaydı Platon Sofistlere yönelik eleştirilerinde o kadar ileri gitmezdi. Çünkü Sofistler çok şey bilmelerine rağmen hakikat

konusunda aynı kararlılığı göstermekten kaçınmışlardır. Bunun yanında Platon'un mağara hikâyesindeki insanların hakikati görebilme konusunda eksik olduklarını belirtilebilir. Bu metaforla Platon kalabalıkların eğitimsiz olduklarından ötürü hakikati nasıl yok ettiğini anlatmaya çalışmıştır. Bundan ötürü Platon'un insanın birebir eğitilmesi konusunda bir tavır içinde olduğunu belirtmek gerekir. Bu nedenle Platon'un çocukların doğalarından gelmeyen sahte her tür duyguya sahip olmalarını istemediği belirtilir (Taylor 2020: 85).

Platon çocuğun felsefî bir eğitime gereksinim duyduğu kadar aristokratik bir eğitime de ihtiyaç duyduğunu öne çıkarmaya çalışmıştır. Şüphesiz Platon'un bu tavrı Antik Yunan'daki kimi uygulamalara uygun düşen bir tavidir. Bu bağlamda Antik Yunan'da aristokratik eğitim az sayıda insana, o zamanın deyişiyle "özgür" insana verilmekteydi. Buna göre çocukların sıkı eğitimi tutucu antik geleneklere ve yazılı olmayan kurallara sahip bir program şeklinde yürütülmekteydi. Bu eğitim çocukları geleceğin yöneticileri yapmak için planlanırdı (Pater 2015: 182). Vernant'a göre Platon hem doğal kozmosun yapısıyla hem de toplumsal kozmosun kendi yüzyılındaki örgütlenmesi arasındaki bu denkleğin tam bir bilincini taşımıştır (Vernant 2002: 119). Bunun yanında Platon'daki bu dengenin ötesinde çarpıcı bir bakış açısı da söz konusudur. Buna göre Platon aristokratik tabakanın çocuklarının üst bir güce sahip olduğunu iddia etmiştir ve Tanrıların bunu gözeterek insanları altın, gümüş ve demir veya tunç mayalı olarak yarattığını öne sürmüştür (Platon 2010a: 111, 415abc). Neticede Platon devlet yönetiminde bir sıralama yapar ve bu sıralamanın en başında kabaca 'en iyilerin yönetimi' veya 'aristokrasi' bulunur (Taylor 2020: 94). Her ne kadar devletin en tepesinde yer alanların aristokrat olması gerektiği iddia edilse de "Platon'un ortaya koyduğu eğitim sistemi hırslarına, zevk ve tutkularına yenik, onların esiri olmuş demokrasideki yozlaşmış insan modeline karşı, ölçülülüğü temel alan ve bilge insanlar yetiştirme hedefi güden bir sistemdir" (Güler 2021: 655). Bunun yanında Platon'u bir tür kast sistemi önermekle suçlamak bir hata olur, zira onun önerdiği sistemde yetenek daima kendi düzeyini bulur (Jones 2006: 267). Fakat tüm bu ideal çerçeveye ve

ereğe rağmen Platon Yunan geleneklerine uymayı öngörmüş ve çağıyla uyumlu bir karakterdir. Dönemin şartları göz önünde tutulursa her aristokrat ailenin yaptığı gibi Platon'un ailesinin de soylarını, kökenlerini yüceltmek amacıyla kendilerini Yunan dünyasının efsanevi kahramanlarıyla, yasa koyucularıyla özdeşleştirilmesi (Güler 2021: 644) Platon'u etkilemiş olması bir ihtimaldir. Nitekim o, aristokrat bir eğitimde öne çıkan spor veya beden eğitimine büyük önem vererek (Güler 2021: 654) bunu ispatlar.

Çocukların gelecekte toplum ve devlet yararına işler yapması için yetiştirilmesini şart koşan Platon doğan çocukların kadınlardan ve erkeklerden oluşan özel bir kurula bırakılması gerektiğini belirtir ve bunun nedenini devlet işlerinde her iki cinsin ortak bir değere sahip olmasıyla açıklar. Söz konusu kurul en seçkin yurttaşların çocuklarını bir yuvaya yerleştirerek bakıcı kadınlara emanet eder. Seçkin olmayan yurttaşların ve daha başkalarının doğuştan bir eksikliği olan çocuklar ise gözden uzak uygun bir yere bırakılır. Bekçilerin cinsini korumanın bundan başka bir yolu olmadığını iddia eden Platon çocukları beslemek için yuvaya getirilen kadınların hiçbir şekilde kendi çocuklarını tanımalarına imkân verilmemesi gerektiğini açıklar (Platon 2010a:164, 460 cd) ve bu yolla devletin olması gereken düzenini sağlamaya çalışır. Ancak Platon bunu yaparken çocuğun da kendine göre hakları olması gerektiğinin farkında olmuş mudur? Örneğin çocuğun kendi hakkındaki düşünceleri ve çevresindeki konumu üzerine düşünmüş müdür? Zira çocuk her şeyden önce bir birey olarak görülmelidir. Çünkü "çocuğun insan hakları varsa, bu demektir ki çocuk bir insandır, ama bunun koşulu insanın bir çocuktan başka bir şey olmadığını da kabul etmektir" (Badio 2013: 85). Burada vurgulanmak istenen insanın bireysel farklarını ve psikik yapısını dikkate alınıp alınmadığı üzerine bir sorgulamadır. Platon'un temel amacı devlet yönetiminde kişisel çıkarlara yol açabilecek herhangi bir bağı imkânsız hale getirebilmek (Taylor 2020: 93) olsa da bireysel farklar ile bireysel çıkarlar arasındaki farkı anlamak ve bunu değerlendirmek icap eder. Devlet yönetiminde bireysel çıkarlara geçit vermek istememesi Platon'un başarmak istediği bir durumdur ve bu, son

derece gereklidir. Bunun yanında devlet için eğitim görececek çocukların en nihayetinde insan olduklarını ve bireysel farklarla var olduklarını da hesaba katmak gerekmez mi? Platon'u bu çerçevede eleştiren Aristoteles'e göre devlet sadece tek tip insanlardan meydana gelemez, çünkü insanların birbirinden farklı yanları vardır (Aristoteles 1975: 33). Jones da Platon'un devletinde yöneticilerin 'mutlu' olup olmayacaklarını sorgular ve bunun Platon için önemli olmadığını, zira onun açısından önemli olanın bir bütün olarak devletin mutluluğu olduğunu vurgular (Jones 2006: 271).

Platon'un geleceğin yöneticileri olan çocukları da bir yetişkin gibi gördüğünü belirtmek aşırı bir yorum olarak görülmemelidir. Eğer öyleyse Platon açısından 'çocuk' bir çocuk olarak görülmemiştir denilebilir. Bu doğrultuda bir çocuğun yetişkinlerden farklı özellikler taşıyor olması düşüncesi çocukluğun değerini değiştiren temel düşünce olduğuna dair bir görüşü dikkate almak zorundayız (Aybar 2022: 476). Üstelik devlet için karmaşık ve zor bir eğitimden geçen çocuğun bu eğitim sistemini bir yetişkin gibi ne kadar anlayabileceği de bir sorundur. Nitekim Platon çocukların gizli kapaklı bütün masallardan uzak kalmasını isterken bunun nedenini de çocukların bu türden gizli kapaklı içerikleri ayırt edemez oluşuna bağlar (Platon 2010a: 67-68, 378e). Benzer şekilde Rousseau da çocukların kendi yaşamları bir giz iken onlara gizli şeylerin öğretilmesini uygun görmez (Rousseau 2017: 355). Burada şunu sormak gerekir: Platon çocukların bazı şeyleri anlamalarının zor olduğunu savunurken nasıl oluyor da siyasi bazı teorileri öğrenebileceğini düşünebilir? Başka bir yerde de "çocuk, neyi sevdiğini bilmeksizin sever; duyduğu şeyin ne olduğunu anlamaz ve onu açıklayamaz" (Platon 1943: 66, 256e) diyerek çocuğu bir durumu kavramada çok yeterli görmez. Mademki çocuk bu türden gizli kapaklı şeyleri ayırt edemez ve bazı şeyleri anlayamaz, o halde, nasıl devlet için karmaşık ve zor bir eğitime tabi tutulabilir? Örneğin koruyuculardan işe yaramaz çocuk doğduğunda öteki sınıflara verileceği; başka sınıflardan doğup koruyuculuğa yarar sağlayacak çocukların da koruyucu sınıfına alınması gerektiği ifade edilirken (Platon 2010a: 120, 423d) bu yarar sağlamanın

veya sağlamamanın içeriğinin ve kriterinin ne olduğu da tartışılması gerekmez mi? Her ne kadar Platon açısından içerik ve ölçütün 'yurttaşlarımız hangi iş için yaratılmışlarsa o işi yapmaları' (423d) deyişindeki gibi çok açık olduğu ve bu durumun da devletin bütünlüğünü ve aynı zamanda yurttaşların bütünlüğünü sağladığı gibi görünse de "Platon, alt sınıftaki yetenekli çocukların saptanmasına ilişkin bir mekanizma öngörmüş değildir" (Ağaoğulları 1989: 17). Ancak Platon ideal devletini yönetecek çocukların hazırlık sürecinden geçeceğini de ifade eder. Nitekim *Devlet* diyalogunun 531d kısmı bunu kanıtlar. Bu hazırlık süreci 'diyalektiği' kuşanma olarak değerlendirilir. Bu hazırlık sürecini tamamlayabilecek olanlar 'seçilir'. Dolayısıyla çocukların eğitilmesi konusunda Platon'un muhtemel tehlikeleri görüp bunlara karşı farkındalık kazandırmak istediği öne sürülebilir. Ancak şunu ifade etmek gerekir ki buradaki farkındalık çocuk merkezli olmaktan çok ideal devlet sistemi için geçerli olan bir farkındalıktır. Zira burada çocuğun kendini keşf etmesi ve kendine ait bir dünya kurmasına ne derece olanak tanındığı sorgulanmalıdır. Nitekim Rousseau'ya göre bir çocuğun gerçeklerle yüzleşmesini sağlamak için ona imkân tanınarak serbest bırakılmalı ve ona güvenilmelidir (Rousseau 2017: 339).

Çocuğun kendi başına öğrenmesi için özgür bırakılması gerektiği düşüncesinin Platon için uygun bir eğitim seçeneği arasında görülmediği iddia edilebilir. Zira Platon devlet için eğitilmesini uygun gördüğü çocukların planlanmış şekilde devlet için bir üreme göreviyle oluşması gerektiğini ifade eder. Böylece çocuk yetiştirmek için sistematik bir yöntemi radikal bir şekilde üreme safhasından başlatmış olmaktadır. Bu bağlamda devletin iki insanı birleştirmedeği halde oluşacak her türlü birleşme kanuna karşı gelmek anlamına gelecektir (Platon 2010a: 165, 461bc). Bunun gerekçesi ise hayvan için planlı bir üremenin insan için de geçerli olması gerektiği yönündedir. Bu doğrultuda Platon'un çocuklardan en çok söz ettiği iki kitabı olan *Devlet* ve *Yasalar*'da sistematik bir eğitim üzerine çeşitlendirilmiş bir üreme yönetimine kadar uzanan geniş düzlemde tasarlanmış bir şema sunar (Kohan 2005: 13). Platon'un, burada, bilime olan müthiş güvenle

insan yavrularının üretimi konusunda bir program amaçladığı iddia edilir. Onun açısından devlet için üreme bir görev olarak yapılmalıdır (Taylor 2020: 87). Ancak Platon insan ve hayvan arasındaki keskin bazı farkları unutmuş gibidir veya bilinçli olarak bunu gündeme getirmeyi uygun görmez. Bu yönüyle o, insanın duygusal veya psişik yönünün yok sayılmasının mümkün olmadığını anlamaktan kaçınmıştır. Derrida'nın yorumuyla Platon'un politika felsefesinde çocuk aynı zamanda insan veya hayvan yavrusu olarak değerlendirilir. Bu durum başarılı bir şekilde Platoncu metinlerde dağıtılmıştır (Derrida 2012: 33). Bu yüzden Platon cinsiyetin insanın ruhsal gelişimi üzerindeki etkisini küçümsediği iddiasından söz edilebilir. Bununla birlikte o, kadın ve erkek arasındaki romantik ilişkinin bastırılması önerisinde de bulunur (Taylor 2020: 89). Buna karşın Platon'un insanın duygusal veya psişik yönünü yok saydığını tam olarak ileri süremeyiz. Tam tersine o bu yönlerin farkındadır, ancak bu yönlerin insanı gerek bilgi gerekse varlık bakımından tehlikeye attığını ifade eder. Örneğin *Devlet* diyalogunda 'müzik' ile ilgili yaptığı analiz bu düşüncesini destekler. Özellikle 'hüzünlendirici' tarzda müziklerden uzak durulması gerektiğini öne sürer (Platon 2010a, 398e). Ama diğer yandan 'yiğitçe' ve 'ölçülü' olan müzik tarzlarını da destekler (Platon 2010a: 400a).

Platon'un politik ve eğitim teorilerinden biri de devlet için görevlendirilen insanların her şeylerinin ortak sayılması gerektiği üzerinedir. Bu konuda onun "bedenlerinden başka her şeyleri ortak olunca, mahkemelere düşmeler, birbirlerini suçlamalar kalır mı ortada? Para, çocuk, akraba yüzünden doğan bütün kavgalardan kurtulurlar" (Platon 2010a: 170, 464de) ifadesi açık olarak devlet kurumunun çıkarını gözeten ama insani açıdan muğlak bırakılan bir içeriğe sahiptir. Her ne kadar bu teori bazı yorumcular tarafından kimi gerekçelerle yumuşatılarak geçirilmeye çalışılmış olsa da açık bir şekilde insan yapısına aykırı birçok yön barındırdığını ifade etmek mümkündür. Söz konusu yorumlara göre dikkat edilmesi gereken en önemli husus Platon'un sadece devlet yönetiminde görev alacak çocukların eğitiminden söz ediyor oluşudur. Nitekim

günümüzde de sadece devlet için görev yapacak askerler daha erken yaşlarda sıkı bir disiplin altına alınmakta ve yatılı okullarda devlet için eğitim almaktadırlar (Paksüt 1982: 477). Bunun yanında onun çocuk şefkati ve aile birliği konusunda yeterince tatmin edici bir perspektif ortaya koyamadığına dair eleştirinin haksızca yapılmış bir saptama olduğundan söz edilmektedir. Aslında, Platon çocukların toplumun her ferdi tarafından korunması gerektiği düşüncesine sahiptir (Paksüt 1982: 489). Ancak, özellikle, “bekçilerimizin kadınları hepsinin arasında ortak olacak, hiçbiri hiçbir erkekle ayrı oturmayacak. Çocuklar da ortak olacak. Baba oğlunu, oğul babasını bilmeyecek” (Platon, 2010a: 160, 457e) şeklindeki ifadesi insan sınırlarını aşan bir görüştür. Çünkü böyle bir durum bireyselliği ve aile kurumunu sarsan bir içeriğe sahiptir. Bu konuda Aristoteles'in yaptığı eleştiriye gündeme getiren Ross'a göre:

...Aristoteles, Platon'un devletinde bir çocuğun belli bir yaştaki koruyucuların tümü tarafından benimsenmesi anlamında hepsinin çocuğu olacağını, ama her birinin çocuğu olması anlamında hepsinin çocuğu olamayacağına işaret eder. Hiç kimse böyle bir çocuğa gerçekten kendisinin olan bir çocuğa duyacağı duyguyu duymayacak, göstereceği ilgiyi göstermeyecektir. Herkesin işi olan şey, hiç kimsenin işi değildir. Bu devlette her yurttaşın bin çocuğu, her çocuğun bin babası olacaktır. Bu koşullarda çocuklarla babalar arasında ancak zayıf bir dostluk meydana gelecektir. Bu koşullarda insanın gerçek bir kuzeninin olması, onun Platoncu anlamda bir çocuğunun olmasından çok daha iyi olacaktır (Ross 2011: 379-380).

Ancak Platon bu girişimiyle aile bencilliğini yok etmeyi amaçladığı iddiası söz konusudur (Taylor 2020: 88). Bunun yanında Pater'in şu yorumu dikkate alındığında bir çocuğun gelişimi için neye ihtiyaç duyulması gerektiğini ve Platon'un aile bencilliğini önlemeye çalışırken neye dikkat etmediğini ortaya serer:

...gerçek ebeveyn bilgilerinin dikkatli bir şekilde yok edildiği ortak bir bakımevinde büyütülmesi için tüm bebekleri doğumdan hemen sonra göndererek kesinlikle anneleri bu özel sevgiden yoksun bırakmıştır. Platon'un varsaydığı gibi, sonuç, ortak ve evrensel bir ebeveynlik ve kardeşlik olacaktır ama bu türden ilişki iddiaları ya da sevgilerinin gerçekleşmesinin şüpheli olduğu kesindir. Bu, yaşam içindeki farklılaşmanın yok olmasını içermektedir ve tıpkı varlığın barbar ve salt hayvansal aşamasına bir geri dönüşü gibi olacaktır (Pater 2015: 213-214).

O halde Platon'un çocukların gerçek ve samimi bir bağlılığı tatmaları için olması gereken yaşam ilişkisi konusundaki düşünceleri hakkında fazla bir bilgiye sahip olmadığımızı veya bu konudaki görüşlerinin tatmin edici olmadığını belirtmemiz gerekir. Dolayısıyla Platon'da en azından evrensel bir ebeveynliğin neleri getirdiği kadar neleri götürdüğü yeterince tartışılmamıştır. Nitekim bu konuda Aristoteles'ten aktarılan görüşe göre "bir varlığa duyulan sevginin yoğunluğunun ancak bu sevginin alanının daraltılmasıyla elde edilebileceğidir" (Ross 2011: 379). Böylece Aristoteles'in eleştirileri doğrultusunda Platon'un çocukların sahiplenmesinin genel bir yapıya devretmesinin sorun teşkil edebileceğinden ve bunun da çocuk için uygun olmayacağından söz edilebilir. Bu bağlamda Aristoteles, genel anlamda, Platon'un eğitim konusunda yanlış yolda olduğunu iddia eder (Aristoteles 1975: 39). Tüm bu eleştirilere rağmen Staerns'in *Childhood in World History* başlıklı eserine dayandırılan bir değerlendirmeye göre "Platon ve Aristoteles'in çocuk hakkındaki düşünceleri benzerlik gösterir. Eğitimde masal, oyun, beden eğitimi ve müzik anlayışları her iki düşünürde de benzerdir. Özellikle oyunun erken yaşlarda oynanmasının çocuğun yaşamını etkilediğinden söz ederler" (Aybar 2022: 468).

Platon çocukların oyun oynamalarından beden eğimine ve savaşa niçin katılmaları gerektiğine kadar çok farklı konularda görüş öne sürer. Platon bu konuda "...çocuklarımızın oyunlarını daha başlangıçtan sıkı bir düzene sokmalıyız. Çünkü çocuklar oyunlarında kuralların dışına çıkarsa, büyüyüp adam oldukları vakit, kanunlara saygı göstermeleri beklenir mi?" (Platon 2010a: 121, 425a) sorusuyla bunun nedenini temellendirme çabasına girer. Buradaki temel amaç çocukların oyun oynamalarından ziyade büyüyecek çocukların devlet adamı profiline uygun hareket etmeleridir. Zira devlet adamı olabilmek için savaş-oyun ilişkisini kurabilmaları gerekir. Bu doğrultuda Platon çocukların büyükleriyle birlikte savaşa girmeleri gerektiğini savunur: "Çocuklarından gücü yetenleri de götürecekler. Böylece sanat adamlarının çocukları gibi, onlar da büyüdükleri zaman yapacakları işi yakından görecekler. Seyirci olmakla da kalmayıp savaşta

yardımcı olarak, analarına, babalarına hizmet edecekler” (Platon 2010a: 173, 467a). Platon'un savaş meydanındaki bir çocuğun ne türden bir katkı sunacağı konusunda tam olarak bir açıklama yapmamış olması, burada, dikkat edilmesi gereken bir husustur. Özellikle “çocukları savaşa at üstünde götürmeli ki, olanı biteni görsünler, tehlike olmadıkça savaşçıların yanına kadar sokulsun, yetiştirilen genç köpekler gibi, kanı koklasınlar” (Platon 2010a: 259, 537a) ifadesi bir çocuğun eğitiminde barışa ve sevgiye yönlendirilmesi açısından sorunlu bir yaklaşımdır. Bu bağlamda Aristoteles *Politika* eserinde devlet adamının yasaları yaparken ruhun bölümlerini bakımından her şeyi göz önünde tutmasını ve bunun için daha iyi şeyleri meydana getirebilmek adına daha da çok düşünmesinin gerekli olduğunu savunur. Bunun için yasa koyucu insanların yaşamlarına ve seçtiklerine dikkat etmelidir. İnsanın kendi iç değeri olan şeyleri yapmak için barış içinde yaşayabilmesine olanak verilmelidir. Nihayetinde çocukların veya daha ileri yaştakilerin eğitiminde yapılması gerekenlerin bu olduğu açıktır (Aristoteles 1975: 222). Bu çerçevede Aristoteles'in eleştirileri P4C eğitiminde çocukların sevgiyle yaşamaları her şeyden çok önemli olduğu görüşüyle kesişir. Zira bu etkinliğin öncüsü olarak görülen Lipman açısından da bir çocuk eleştirel düşünce türünün gelişimi, akran ilişkileri aracılığıyla ve özellikle de bir sorgulama topluluğu içindeki felsefi diyalog yoluyla kurulan bir sürece (Boyacı vd. 2018: 162) katılarak kendini gerçekleştirebilir. Lipman'ın hedeflediği öğrenim ortamında sınıflar soruşturan bir topluluk (community of inquiry) şekline bürünür. Bu toplulukta sevecen, anlayışlı ve takdir eden öğretmenler olacaktır. Buradaki felsefi tartışmalarda ayrımcılığa ve tahammülsüzlüğe asla yer olmayacaktır (Özdemir 2018: 153).

Benzer bir tavrı şiir konusunda da devam ettiren Platon çocuklara verilmesi gereken eğitimden söz ettiğinde şiir sanatına yönelik olumsuz kimi görüşler belirtir. Platon neden şiire karşı mesafeli durmuştur? Bunun en belirgin nedenleri arasında şiir ile sofistlik arasındaki iş birliği olduğu iddiası vardır. Bu iddiayı dile getiren Badiou'ya göre Platon için şiir sanatının dilin esnekliğini ve değişkenliğini doruğuna taşıyor olmasından ötürü şiir sofistliğin gizli ve aynı zamanda esrik

boyutu olarak görülmüştür (Badiou 2013: 30). Bundan dolayıdır ki Platon çocukların sofistlik dil oyunlarını barındıran şiire karşıdır. Zira "...sofist ve şair öznel arzulara, itkilere, reflekslere kontrolsüz yol açan bir davet geliştirmektedir" (Baştürk 2019: 187). Platon'un şiir eleştirininin bir diğer kökeni ise şiirin genelleyici ahlaki işlevidir ve bu yüzden o, şiiri Yunan toplumun genel eğitimini zapt altında tutmakla itham eder (Havelock 2015: 115). Öyle ki *Devlet*'in son kitabında Platon şiirin önlenmesini önerecek kadar tavrını sertleştirir (Taylor 2020: 85). Platon için şiir ahlaki bir tehlikeyle beraber aklî bir tehlikenin de kaynağı olarak görülür ve en nihayetinde şiir insanın değerlerini altüst ederek onu karaktersiz yapar (Havelock 2015: 25). Ancak Platon Tanrıları ve iyi insanları öven şiirler için olumsuz düşünmez ve bu türden şiirlerin devlette olabileceğini ifade eder (Platon, 2010a: 351, 607a). Bu konuda Rousseau devlet görüşünde çok katı olduğu sanılan Platon'un çocukları yalnızca şenliklerle, oyunlarla, şarkılarla, eğlencelerle yetiştirdiğini ve onlara iyi eğlenmeyi öğrettiğini savunur (Rousseau: 2017: s115). Nitekim Platon çocukların hayvanların içinde en azgın ve en taşkınlı olduğunu savunmasının (Platon 2007: 286-287, 808de) yanında eğer çocuğa doğru bir eğitim verilirse ve yaradılışı da buna uygun ise genellikle tanrıya en yakın ve uygar bir yaratık olduğunu (Platon 2007, 232, 766a) savunur.

Platon'un kullanmış olduğu Sokratik yöntem her ne kadar P4C için benimsenen ve kullanılan bir yöntem ise de ikisinin arasında bazı farklılıklar olduğu iddia edilmektedir. Bu konuda Reed ve Johnson'dan aktarılan bakış açısı maddeler halinde şöyle özetlenmiştir:

1. Sokratik yöntem günlük problemlerden kaynaklanan sorunlarla ilgilenirken çocuklar için felsefe ilgi ve deneyimlerden yola çıkarak oluşturulan süreçlerle gerçekleştirilir.
2. Sokratik yöntem bireylerin/çocukların cevap arama becerilerini geliştirirken çocuklar için felsefe düşünme becerilerini ve problem çözme becerilerini geliştirmesine yöneliktir.
3. Sokratik yöntem diyaloglarla öğrencilerin görüşlerini ortaya çıkarırken çocuklar için felsefe kolaylaştırıcı yönlendirmeler yaparak öğrencinin görüşlerini ortaya çıkarmaktadır.
4. Sokratik yöntemde merak ve heyecanla felsefe başlar. Çocuklar için felsefede merakın peşinden koşulur ve bu merak bireyi/çocuğu canlı tutar.
5. Sokratik yöntemde

herkesle en ciddi konular konuşulur. Çocuklar için felsefede ise çocukların felsefeye değer katacağı kabul edilir (Tezcan 2023: 31).

Tüm farklılıklara rağmen Sokratik yöntem P4C için en önde gelen yöntemlerden biri olarak kabul edilir. Ancak Platon'da çocukların eğitimini günümüz P4C bağlamında düşündüğümüzde istenilen diyalektik veya Sokratik yöntemin yanında günümüz şartlarında arzu edilen bir amaca yönelik olup olmadığı tartışılabilir bir konudur. Zira Platon'un çocuk eğitiminde kimin ne yapacağı ve nasıl bir eğitim göreceği planlanmıştır ve bu da çocuk eğitimine verilen önemden ziyade devlet için kişi yetiştirmeye dönüşmüştür. Bu konuda Lipman da eğitim alanında bir öğretim yöntemi geliştirme fikrini ileri sürer ve aslında eğitim sisteminin yeniden yapılanmasını önererek büyük bir fikirden söz eder. Zira Lipman'a göre güncel siyaseti belirleyen kişiler dünün öğrencileridir ve eğer bugün işler yolunda gitmiyorsa onları yetiştiren eğitim sisteminin sorgulanması gerekir (Özdemir 2018: 154). Bu yönüyle P4C'deki amacın Platon'un amacına yakın olduğunu ifade etmekle birlikte aralarında belirgin kimi farklılıklar da vardır. Örneğin Platon'un eğitim anlayışında sıkı otoriterci bir bakış açısının olduğunu belirtebiliriz. Oysaki P4C yaklaşımında çocuklara belirgin bir şekilde bir otoriteye bağlı olmamaları gerektiği vurgulanır.

Yasalar Eserinde Platon'un Çocuk ve Çocuk Eğitimi Üzerindeki Görüşleri

Düşüncelerinde belirli bir sistemi öngören Platon fikirlerinde katı bir tutum sergilememiştir. Zaman içinde onun düşüncelerinde değişimler yaşanmış ve o, bunu kitaplarında ortaya koymuştur. Bu düşüncelerindeki en etkili olabileceğini düşündüğümüz konu ise çocuk veya çocuk eğitimidir. *Devlet*'te son derece zor bir tabloyu önümüze seren Platon *Yasalar*'da bunu kısmen de olsa yumuşatmış ve daha makul denebilecek önerilerde bulunmuştur. Dolayısıyla Platon'da devlet tasarısı donmuş ve kalıplaşmış bir tasarı olmayıp gelişime açıktır (Paksüt 1982: 478). Bu bağlamda Platon *Devlet*'te yönetim ilişkisinin ideasını betimleyip bunu gerçekleştirmeye odaklanmıştır. *Yasalar*'da ise söz konusu yönetim ilişkisinin

sadece ideaya bırakılmasının uygun görülmediği ortaya çıkmaktadır (Baştürk 2019: 243). Ancak Platon'un fikirlerinde bir yumuşama ve esneklik olduğu iddiası ne derece mümkündür? Bunu anlamak için *Yasalar* kitabındaki kimi düşüncelere bakmak gerekir ve görülecektir ki Platon çok aşırı önerilere yer vermeyi de tercih etmiştir. Platon'da çocuk konusu *Yasalar*'da metafizik bağlantılardan kopararak bilimsel bir zemine dönüştürülmüştür.

Platon yaşamıyla, düşünceleriyle ve devlet üzerine geliştirdiği ilginç fikirleriyle öne çıkan bir filozoftur. Platon'un yaşamdan kastettiği şey tümüyle toplumsal bir yaşam olup bunun canlı bir organizma şeklinde tasarlanmasıdır (Baştürk 2019: 240). O halde Platon epistemolojik ve felsefi bir sorunu aşarak biyolojik öze ilişkin politik bir kaygıyı öne çıkarmıştır (Baştürk 2019: 248). *Devlet*'te filozofun kendisi bir özne olarak ön planda iken *Yasalar*'da ise filozof bildiği şeyleri uygulayan özne bir hekim rolündedir (Baştürk 2019: 251). Dolayısıyla *Yasalar*'da kral-filozof ideali terk edilir ve yasa koyucunun yöneteceği bir devlet oluşturma amacı ortaya çıkar. Bunun yanında Sokrates'i konuşturduğu diyaloglarda henüz arzu ettiği toplum/devlet düzeni gerçekleşmiş değildir, buna rağmen bireyin yönünü hakikate çevirmek için gayret gösterilir. Bunun içindir ki Platon, *Devlet*'te betimlediği yönetim biçimini *Yasalar*'da çürütmeye ve yadsımaya kalkışmamış, tersine bunun hala ulaşılması gereken ideal devlet olduğunu vurgulamaya devam etmiştir. Bununla birlikte eğer ideal devlet kurulamıyorsa yasa koyucunun yöneteceği ikinci bir devlet modeline onay verilir. Ancak burada bir *tabula rasa* işlemi yapılmaz. Oysaki *Devlet*'te bozuk olduğu düşünülen tüm unsurlar kazılmak suretiyle bir *tabula rasa* işleminden geçirilir (Ağaoğulları 1989: 216). Bu sistem çocuk eğitimi konusunda da sürdürülür ve Platon *Yasalar*'da önceki görüşlerinden farklı bir eğitim modeli uygular.

Platon'un zaman içinde politika başta olmak üzere çocuk eğitimi ve diğer konulardaki fikirlerinde bir değişim söz konusudur. Bu bağlamda *Yasalar*'da kimi zaman daha aşırı önerilerle karşılaşmak mümkündür. *Yasalar*'daki devlet modeli, *Devlet*'tekinden daha basit olmayıp burada hiçbir şey yazgıya bırakılmamış herşey

en ufak ayrıntısına değin tasarlanmıştır (Ağaoğulları 1989: 217). Örneğin çocuklara altından çok ar duygusunun bırakılması gerektiğini öne süren Platon utanma duygusunu yitiren çocukların cezalandırılması gerektiğini belirtir (Platon 2007: 189, 729b). Görülebileceği gibi son derece özel bazı konularda bile çocukların yargılanması istenmektedir. Bunun yanında evlenme ve çocuk sahibi olma teşvik edilir ve otuz beş yaşına kadar evlenmeyenlerin her yıl ödemesi gereken bir para cezasından söz edilir (Platon 2007: 182, 721d). Ayrıca göçmenlerin çocuklarının sadece elsanatçısı olması şartıyla devletlerinde geçici ve kısıtlı olanaklar tanınması (Platon 2007: 340, 850d) söz konusudur. Bu da göstermektedir ki Platon *Yasalar*'da kimi zaman daha sert tedbirlere başvurmuş ve çok daha kapsamlı bir çerçeve sunmuştur.

Platon *Yasalar*'da Mısır ülkesinde nasıl ki çocuklar okuma-yazma öğreniyorlarsa kendi ülkesindeki tüm özgür yurttaşların (çocukların) da o kadarını öğrenmeleri gerektiğini öne sürer (Platon 2007: 301, 819b). Dolayısıyla Platon erdemli bir devletin oluşabilmesinin yegâne çözümünün özgür yurttaşların çocukluktan itibaren sıkı bir eğitim alması gerektiğini öne çıkarır. Fakat Platon'un tümüyle Yunan geleneklerine sıkıca bağlı olmadığı iddiası da söz konusudur. Örneğin Platon'un Atina'sında kızlar eğitimsizdi ve erken yaşta evlendirilirdi, oysaki Platon kızların eğitim görmesini öngörmüştür (Taylor 2020: 88). Böylelikle Platon dönemin Yunan siyasi düşüncesinin sınırlarının ötesine sahip bir bakış açısına ulaşmıştır (Taylor 2020: 88). Çocukların nitelikli bir eğitim ve terbiye görebilmesi için pedagojik bir programdan söz etmesi bu bakış açısının bir sonucudur. Nihayetinde Platon'un çocuk eğitiminde öngördüğü amaç devlet için iyi bir yurttaş ve nitelikli bir insan olabilmektir. P4C için de hedeflenen ve gerçekleştirilen felsefi sorgular öğrencileri vatandaşlığa hazırlamak ve geleceğin etkin ve makul yurttaşları olmaları için katkıda bulunmaktadır (Avcı vd. 2021: 215).

Platon yurttaşların evlilikleri, erkek ve kız çocukların doğumu ve yetiştirilmesine kadarki aşamaların yasa kapsamına alınması (Platon 2007: 57, 631e) gerektiğini savunarak her şeyin söz konusu yasalar bağlamında düzenli bir

şekilde olmasını ister. Platon sitenin düzeni için mutlaka çocuk sayısının kontrol altına tutulması gerektiğini (Platon 2007: 210, 746b) ifade eder ve bu konuda katı bir tutum sergiler. Üstelik doğacak çocukların sağlıklı olabilmesi için yapılması gerekenlerden söz ederek bu konudaki hassasiyetini ortaya koyar. Bu konuda sarhoş birinin çocuk sahibi olmaya uygun olmadığını vurgulaması onun nasıl bir bakış açısına sahip olduğu konusunda bize bir fikir verir (Platon 2007: 244-245, 775de). Bunun yanında Platon çocuk sağlığı için hamile kadınların yürüyüş ve jimnastik yapmalarını önermiştir (Platon 2007: 259-260, 789bcde). Görüldüğü üzere Platon çocukların ruhen ve bedenen sağlıklı olabilmesi için yapılması gerekenleri bir bir sıralayarak çağını aşan bir düşünceye sahip olduğunu, tartışmasız bir şekilde, gösterir. Öyle ki çocukların ilk üç yılında oluşabilecek tatsız durumlarından söz eder ve bu dönemi uzun bir dönem olarak değerlendirir (Platon 2007: 264, 792b). Platon bu görüşüyle çok önceden günümüzde pediatri, pedagoji ve psikoloji gibi bilimlerin öncülüğünü yapmıştır.

Platon *Devlet*'in aksine *Yasalar*'da çocukların korkularından ve acılarından söz ederek (Platon 2007: 62, 635d) değişimin boyutlarını ortaya serer. Ayrıca eğitimin özünün ne olması gerektiğini açıklarken "...oyun çağındaki çocuğun ruhunu yetişkinliğinde mükemmel bir insan olması için işinin erdemini gerektiren şeye karşı özellikle heveslendiren doğru yönlendirme..." (Platon 2007: 74, 643d) olduğundan söz etmesi çocuktaki ruhsal duruma dikkat edildiğini açıkça gösterir. Dolayısıyla *Devlet*'teki oyun-savaş bağlantısı burada terk edilir. Platon altı yaşına kadar çocuğun oyuna ihtiyaç duyduğunu belirtirken öncelikli hedefi oyunun çocuğa ruhsal açıdan bir doyum sağlamasıdır (Platon 2007: 266, 793e). *Devlet*'te olduğu gibi *Yasalar*'da da Platon çocuk eğitiminin öncelikli amacının erdem olduğu konusundaki görüşünü (Platon, 2007: 85, 653b) sürdürür. O, bu konuda önceki fikirlerini düzeltmek ister gibi çocuklar için bulanık olan durumların yasa koyucu tarafından karanlığı dağıtmak suretiyle aydınlığa ve berraklığa kavuşturulacağını belirtir. Bu şekliyle yasa koyucu gördüklerimizin ötesine geçerek çocukları adaletle yol almaları konusunda teşvik edecektir (Platon 2007: 100, 663c).

Çocukların koroya katılarak tanrıların yaşamı üzerine şarkılar söylemesinin doğru olabileceğini (Platon 2007: 101, 664b) ifade etmesi onun şiir ve benzeri sanatlara karşı olan tavrında da değişim olduğunu ortaya koyar. Eğitim konusundaki tavrında değişmeyen ise çocuklara mutlaka matematik öğretilmesi gerektiğidir. Ancak Platon buradaki matematiğin Mısırlı ve Fenikelilerin anladığı hesaba dayalı bir matematik olmadığını da vurgular. Bu nedenle matematiğin tanrısal bir sanat olduğu bilinciyle çocuklara öğretilmesi gerektiğini iddia eder (Platon 2007: 212, 747c). Platon için çocukların doğru bir şekilde eğitilmesi her zaman istenen bir görev olarak görülmüştür. Böylece *Yasalar*'daki değişimin göstergelerinden biri de bu yönde olup kız ve erkek çocukların eğitimi için seçilecek kişilerin tecrübeli olması gerektiği belirtilir ve bunların en az elli yaş üstü kişilerden seçilmesi istenir. Bu kişiler sitedeki en yüksek görevlerin içinde en önemli olanını temsil ederler (Platon 2007: 232, 765e).

Platon çocuk eğitimine en yüksek değeri vererek bunun hem toplum hem devlet için çok önem arz ettiğini açıkça ortaya koyar. Bu durum onun baştan sona kadar öne çıkarmaya çalıştığı bir gerçekliktir. Nitekim P4C eğitiminde de öngörülen çocukların sorgulayarak bulunduğu toplumun ve devletin çıkarlarını düşünebilen bireyler olmasını olanak oluşturmaktır. Bu program sayesinde bireyler farklı argümanları dinlemek ve herkesin düşüncesine saygı gösterme pratiği kazanır ki bu durum sadece felsefe dersinin öğretiminde değil, matematik, dil, sosyal bilimler ve doğa bilimleri gibi dersler için de geçerli bir durumdur. Dolayısıyla çocuklar bu eğitim sayesinde düşünme gücünü geliştirerek toplumsal düzenekte farklı bir perspektifin ve kültürün oluşturulmasını sağlayacaklardır (Boyacı vd. 2018: 168).

Matematik eğitiminin yanında çocukların beden eğitimi konusunda da eğitilmesi gerektiğini bildiren Platon, çocukların güzel bir bedene kavuşmasının küçüklükten itibaren düzenli bir eğitimin verilmesiyle mümkün olabileceğini savunur (Platon 2007: 258, 788d). Bunun yanında Platon'un çocuk eğitimi konusundaki tavrının çok çeşitli bir yapıya büründüğünü görebilmek mümkündür.

Altı yaşına kadar birlikte sadece oyun oynayan çocuklar bu yaştan sonra kız ve erkek olarak ayrı iki gruba alınması gerektiğini öne sürer. Erkek çocuklar at binme, ok atma, sapan kullanma gibi eğitimleri görecektir, kız çocuklarından isteyen olursa onlar da bu eğitimlere katılabileceklerdir, ancak kesinlikle silah kullanmayı öğrenceklerdir (Platon 2007: 267, 794d). Çünkü günü geldiğinde barbarlar veya düşmanlar saldırısına maruz kalan siteyi korumak için kadınların kız çocuklarıyla birlikte savaşa hazırlıklı olmaları gerekir (Platon 2007: 294, 814b). Böylece Platon *Devlet*'te sıkça ele aldığı askeri disiplinden kopmayı bırakmaz. Bunun için güreşi önemseyerek hem kız hem de erkek çocukların yapması gereken bir eğitim olarak görür. Platon bunu yapmakla dönemindeki kız çocuklarının eğitimde kapsam dışı bırakılmasını savunan hâkim ideolojiye ters düşen bir düşünceyi uygulamaya sokmak istemiştir (Ağaoğulları 1989: 178). Bununla birlikte dans, müzik ve şiir gibi eğitimleri de gündemine alır ve tüm bunları dinî bir tören havasına dönüştürür (Platon 2007: 268-269, 795de). Bu çerçevede P4C açısından da felsefe eğitimi kapsamında oluşturulan felsefe oturumlarında öğrenci ve öğretmenlerinin paylaştığı kısa bir hikâye, resim ve şiir gibi etkinlikler felsefi tartışmaların önünü açabilmek için öngörülmüş ve desteklenmiştir (Avcı vd. 2021: 215).

Daha önce de ifade edildiği gibi Platon birçok bağlamda çocuk eğitimi konusunda görüşlerini geliştirmiş ve değiştirmiştir. Nitekim *Devlet*'te doğduktan sonra kusurlu olan çocukları ilgiye gerek duyulmayanlar olarak belirlenirken, *Yasalar*'da çocuğun okuma ve yazma öğreninceye kadar harfler üzerinde belirlenen süre içinde durulması ve yazma konusunda yaradılıştan becerikli olmayanlara baskı yapılmaması gerektiği savunulur (Platon 2007: 288, 810b). Platon her ne kadar *Yasalar*'da eski düşüncelerinde bir değişime kapı aralasa da temel olabilecek bazı konulardaki tavrını sürdürmek konusunda bazı kararlılıklar da sergiler ve hatta çok daha sert bir tutum takınır. Bu konuda onun temel sayılabilecek düşüncelerinden biri de çocukların ortak olarak büyütülmesi ve eğitilmesidir. *Yasalar*'da geçen şu ifadeye bakıldığında durum daha açık bir şekilde anlaşılabilir:

...ister bugün bir yerlerde görülsün ister ileride bir gün ortaya çıksın -yani kadınların, çocukların ve bütün malların ortak olması-, özel mülkiyet denen şey her yerde insan yaşamından her yolla silinecek; doğal olarak kişisel olan şeyler bile bir biçimde elden geldiğince ortak kılınmaya çalışılacak... (Platon 2007: 202, 739cd).

Görüldüğü üzere Platon temel bazı düşüncelerden çok sapmamıştır. Ancak Platon'un çocukların bakımı, eğitim ve beslenmesi konusundaki ortaklık fikrini kısmen terk ettiğinden de söz etmek gerekir. Bu da 'ana-babanın çocuklarını yönetmesi' (Platon 2007: 138, 690b) şeklindeki düşünceyle ortaya konulur. Buna bağlı olarak Platon kadın-erkek ortaklığını daha çok kadın-erkek eşitliği şeklinde düşünmüştür (Ağaoğulları 1989: 181). Zira devlet işlerinde kadın ve erkek eşit koşullarda sorumludur ve bu sorumluluk çocuk yetiştirme konusunda da geçerlidir. Böylece çocukların eşit (ortak) ve güçlü bağlarla kenetlenmiş bir ailede büyütülmesi gerektiğinin vurgulanması söz konusudur. Bunun gerçekleşmesi Platon için çok anlamlıdır ve onun temel amacı da her koşulda devlet için tam olarak 'bir'liğin sağlanmasıdır (Ağaoğulları 1989: 181). Bu nedenle ailelerin çocuklarıyla birlikte mutlu olması önemlidir. Bu bağlamda Platon, evlenen kişiler için yapılan kura sonucunda iki ev verileceği ve bu evlerden birini çocukların doğurup büyütecekleri diğerini de eşlerin birbirine özlem duymaları için kullanılabileceğini belirterek aile bağlarının güçlendirilmesi gerektiğini belirtir (Platon 2007: 245, 776b). Platon evlenen kişilerin on yıl boyunca denetlenmesi gerektiğini bildirir ve eğer çocuk yapılması konusunda istenen gerçekleşmezse çiftin ayrılması sağlanır ve bunun sonucunda bu kişiler çeşitli kısıtlamalara tabi tutulacaktır (Platon 2007: 256, 784bc). Bu da gösteriyor ki Platon *Yasalar*'da çok sıkı bir aile yapısı ve çocuk politikası ortaya koymaya çalışmıştır. Dolayısıyla yasa koyucuların denetiminde doğrudan yaşam içinde ve pratikte gerçekleştirilmesi istenilen bir toplum ve devlet düzeni planlanmıştır. Bu yönüyle Platon tümüyle resmi bir program içinde ve ücretleri devlet tarafından ödenen öğretmenlerin çocukları eğitmesi gerektiğini açıkça belirtir (Platon 2007: 294, 813e). Böylece

Platon evde eğitimi tercih etmeyerek (Taylor 2020: 87) kamusal bir eğitim amacını taşır.

Daha önce ifade edildiği üzere Platon *Yasalar*'da belirgin bir şekilde pratikte gerçekleştirilecek konulara yer vermeyi tercih etmiştir. Ancak bu konuların içinde daha önce sözü edilmemiş ve çok daha tepki çekecek bazı konular da söz konusudur. Platon bir yurttaşın tanrılara, ana-babaya ve devlete karşı ağır ve ağza alınamayacak sözler sarf edildiği görüldüğünde yargıçlar onun çocukluğunda gördüğü eğitime bakarak bir inceleme yapacaktır. Eğer çocukluğundan beri eğitim ve terbiye almasına rağmen bu ağır suçu işlemişse yargıçlar onu artık düzelemez olarak kabul etmelidir ve cezaları felaketlerin en hafifi olan ölüm olması gerektiğini belirtir (Platon 2007: 343, 854e). Böylece Platon *Yasalar*'da birbirinden ilginç sayılabilecek birçok sorunu ele almış ve bu sorunların çözümünde çocuklar yararına uygun sayılamayacak kararların uygulanmasını istemiştir.

Sonuç ve Değerlendirme

Platon *Yasalar*'da başta çocuk olmak üzere kimseyi korkutmayacaklarını, tersine öğütleyici ve özendirici olacaklarını ifade eder (Platon 2007: 448, 933c). Bu bağlamda P4C etkinliğinde ise çocuğun daha çok kendini geliştirebilmesi ve diğer yeteneklerini açığa çıkarmasına yönelik bir amaca sahiptir ve Platon'un tavrına yakındır. Ancak P4C programının öngördüğü amaç çocukları filozof yapmak değil onların felsefi duyarlılıklarını, eleştirel ve yaratıcı düşünme becerilerini geliştirmektir (Taşdelen 2014: 568). Bu çerçevede P4C yönteminin temel amacı çocuklara eleştirel düşünmeyi kazandırmaktır (Öğüt 2019: 71) ve bu yöntemde öncelik zihni doldurmak yerine çalışır kılmak (Özdemir 2018: 154) hedeflenir. Platon ise çocuğun gelecekte bir filozof olarak devlet yönetiminde söz sahibi olmasını hedefleyerek yola çıkmıştır ve gerek *Devlet*'te gerek *Yasalar*'da bunu geniş bir şekilde ele almıştır.

Platon'un çocuk üzerine bakışı ve yaklaşımının P4C etkinliğiyle karşılaştırıldığında iki bakış açısındaki farka 'kolaylaştırıcı' kavramı üzerinden de

dikkat çekmek gerekir. Buna göre kolaylaştırıcının sahip olması gereken nitelikler şöyle ifade edilmiştir:

Öğrenci odaklı etkileşimsel yöntemleri bilir ve inanarak kullanır. Birden çok yanıtı olan sorular sorar. Öğrencinin yerine düşünmez. Yüksek sesle uslamlama yaparak düşünmeyi öğretir. Yargılayıcı tepkilerden kaçınır. Söylenenlerdeki özü çerçeveleyerek öne çıkarır. Karşı çıkmak amacıyla değil, anlamak amacıyla dinler. Herkese fikrini söyleme şansı tanır. Kimseye baskı yapmaz (Direk'ten akt. Öğüt 2019: 82).

Bu pasajı çerçevesinde Platon'un "erdemliler erdemsizlerden, genel olarak yaşlılar gençlerden, dolayısıyla ana-babalar çocuklarından, erkekler kadınlardan ve çocuklardan, yönetenler de yönettikleri kimselerden daha üstündür" (Platon 2007: 374, 877c) ifadesi kolaylaştırıcı bir bakış açısını sunmadığını belirtmek gerekir. Bu açıdan P4C yönteminde Platon'un zorlaştırıcı anlayışına benzer bir yaklaşıma yer verilmez ve bunu çocukların zihinlerinde yer edinmesi uygun görülmez. Yukarıda söz konusu edilen niteliklerin çoğu demokratik bir ortam oluşturulmasına da vurgu yapar ki bu sayede kolaylaştırıcının görevi demokratik bir ortamın sağlanması anlamına gelir (Öğüt 2019: 82). Belirlenen bu koşullar doğrultusunda kolaylaştırıcının fikir aşlamaması ve çocukların fikirlerine saygılı olması gerektiği ve çocuklarla ilişkisinin güvene dayalı olması söz konusudur (Öğüt 2019: 83).

Öte yandan Platon'un çocuk eğitimi sıkı bir politika ve disiplini gerektirir ki bunun da günümüz şartlarındaki eğitim anlayışından farklı olduğu açıktır. Böylece Platon'un eğitim sisteminde öngördüğü programa bakıldığında günümüzde yaygın hale gelen P4C açısından bazı uyuşmazlıklar belirgin hale gelir. Zira P4C programında çocuklar argümanları kullanarak fikirlerini savunmayı öğrenirlerken bir yandan da yeni fikirlere karşı da hoşgörülü olmayı amaçlar (Gasparatou ve Kampeza 2012: 72). Ancak Platon çocuk eğitiminde kalıplaşmış bir yöntem kullanır ve bu doğrultuda eğitim felsefesinde bazı konularda demokratik bakış açısından uzak bir program uygular. Çünkü Platon'un devlet anlayışı demokrasiye karşı tavrı alan bir anlayışı barındırır (Platon 2010a: 286, 558abc). Buna karşın P4C etkinliğinde demokratik vatandaşlık becerilerinin gelişimini desteklenir

(Özdemir 2018: 155). Buna karşın Platon'un demokrasiye karşı tavrı kesindir ve söz konusu yönetimin belirlediği bir eğitim sistemini uygun görmez. Zira bu sistemde kişiler Platon açısından yeterli eğitimi almaması nedeniyle bilgi ve erdemden yoksundur. Aynı zamanda demokraside kişiler liyakatsiz, soylu olmayan ve sıradan halk tabakaları içerisindeki kişilerin yönetici olmasına olanak tanınır (Güler 2021: 657). Bu nedenle Platon sadece eğitim bağlamında değil çocuk üzerine olası diğer sorunlar üzerine önerilerde bulunurken ideal bir dünyanın ilkelerini uygulamak istemiştir. Bu önerilerin kalıcı hale gelebilmesi için yasallaşmasını ve pratikte uygulanmasını düşünmüştür. Bu konuda yapılan bir yoruma bakıldığında Platon bir yurtsever olarak pratikte bir reform projesi ileri sürmüştür (Taylor 2020: 93). Benzer bir tespit ise şöyledir: Platon tek bir birey tarafından gerçekleştirilmesi zor olan köklü ve tehlikeli bir reform sürecine ihtiyaç olduğunu fark etmiştir (Vegetti'den akt. Güler 2021: 646). Bunu gerçekleştirmek için onun anahtar kelimesi veya parolası 'eğitim' olmuştur. Bu konuda Rousseau'ya göre Platon'un *Devlet* eseri dikkatli bir şekilde incelendiği takdirde bunun bir politika yapıtından öte şimdiye dek yazılmış en iyi eğitim yapıtı olduğu görülecektir (Rousseau 2017: 10).

Düşüncelerinde belirli bir sistemi öngören Platon fikirlerinde katı bir tutum sergilememiştir. Zaman içinde onun düşüncelerinde değişimler yaşanmış ve o, bunu kitaplarında ortaya koymuştur. Bu düşüncelerindeki en etkili olabileceğini düşündüğümüz konu ise çocuk veya çocuk eğitimidir. *Devlet*'te son derece zor bir tabloyu önümüze seren Platon *Yasalar*'da bunu kısmen de olsa yumuşatmış ve daha makul denebilecek önerilerde bulunmuştur. Dolayısıyla Platon'da devlet tasarısı donmuş ve kalıplaşmış bir tasarı olmayıp gelişime açıktır (Paksüt 1982: 478). Bu bağlamda Platon *Devlet*'te yönetim ilişkisinin ideasını betimleyip bunu gerçekleştirmeye odaklanmıştır. *Yasalar*'da ise söz konusu yönetim ilişkisinin sadece ideaya bırakılmasının uygun görülmediği ortaya çıkmaktadır (Baştürk 2019: 243). Böylece çocuk konusu *Yasalar*'da metafizik bağlantılardan kopararak bilimsel bir zemine dönüştürülmüştür.

Platon bir Antik Çağ insanı olarak bulunduğu koşullara uygun bir eğitim anlayışı ve buna bağlı olarak çocuk eğitiminden söz eder. Bu doğrultuda onun düşüncelerini kendi şartları içinde değerlendirmek isabetli olacaktır. P4C etkinliği ise günümüz koşullarında ortaya çıkan bir çocuk eğitimi programıdır. Platon'dan günümüze çok şeyin değiştiğini kabul etmek gerekir. Bu değişimin en hızlı olduğu çağ ise Yeni Çağ diye tabir edilen modern zamanlardır. Zira bu Çağ "insanın yeni bir eğitim anlayışını değiştirdiği ve dönüştürdüğü sürecin başlangıcını oluşturur. Yeni Çağ'dan modern döneme gelen süreçte çocuk ve çocukluk kavramına yaklaşımın uzun bir zaman dilimine yayılarak değişmesi dikkat çekicidir" (Aybar 2022: 476).

Platon'un diyalektik veya diyalog yöntemini kullanarak eserlerini yazmış olması P4C etkinliği açısından düşünüldüğünde denk düşen bir yöne sahiptir. Platon'un diyaloglarının merkezinde Sokratik yöntem vardır ve bu yöntem P4C için uygun bir yöntem olarak belirlenmiştir. Söz konusu bu yöntemde (Platon'un kullandığı ve P4C'nin benimsediği) doğru sorular sormak suretiyle karşısında bulunan insanı bilme sürecine sevk eden diyalektik süreç önem arz eder. Bu yöntem sayesinde kişinin yönünü hakikate yöneltme hedeflenir. Bu minvalde çocuklar için aldatıcı unsurların farkına varılması ve düşünsel anlamda özgürlüğün önünde duran engellerin ortadan kaldırılması P4C etkinliğinin de kabul ettiği ve faydalandığı bir yöntemdir.

Çocuk üzerine yapılan tartışmaların Platon açısından ele alındığında karşımıza bir dizi sorun çıkmaktadır. Sorunlardan ilki Platon'un çocuk eğitimi ile ilgili kaynağının nereye dayandığını ortaya koyamama ve buna bağlı olarak çocukların özgür bir eğitim sürecinden geçirilip geçirilmediği üzerinedir. Bir diğer neden ise Platon'un devlet-çocuk ilişkisindeki politikanın mümkün olduğunun bireysel açıdan getirebileceği zorluktur. Bu açıdan değerlendirdiğimizde Platon'daki çocuk eğitiminin günümüzde yaygın hale gelen P4C etkinliğiyle zıtlaşabilir bazı yönlerinin olduğuna dair işaretler ortaya çıkar. Zira onun çocuk yetiştirme modelinde uyguladığı yöntem bazı açılardan insanüstü kimi unsurlar içermektedir.

Gerçekten de onun bu konuda kimi durumları hesaba katıp katmadığını tartışmak gerekir. Bu bağlamda görüş açıklığı ve hakikat konusundaki hevesiyle Platon'un ülkesini dünya için değerli kılan her şeyi feda etmeyi önermiş olmasına rağmen yaratıcı edebiyatı ve sanatı yasaklamayı düşünmesi Taylor tarafından ironik bulunur (Taylor 2020: 86). Platon'un genel anlamda bir toplum ve devlet idealine uygun bir model için teoriler geliştirdiği düşünüldüğünde bireysel bazı durumları devre dışı bırakmaya meyilli olduğunu düşünmek söz konusudur. Oysaki P4C etkinliğinde bireysel farklar ve yetenekler önemsenir ve bunun için çocuklar teşvik edilir. Bu bağlamda "çocuklara yalnızca düşünmede değil, kendileri için düşünmede yardım edilmelidir" (Özdemir 2018 2018: 154) anlayışı önem kazanır. Öte yandan Platon devlet modelinde yönetici ve onların yardımcıları niteliğindeki koruyucu sınıfların eğitimi ve nasıl yaşamaları gerektiği konusundaki ileri sürdüğü titiz görüşler 'politik'tir (Güler 2021: 661) ve dolayısıyla burada pedagojik bir kaygı öncelikli bir sorun değildir. Bu ise onun eğitim anlayışında, belki de, yegâne amacın politik olduğuna dair bir yaklaşımda ısrarcı olduğunu gösterir. Bu doğrultuda P4C etkinliğindeki böyle bir amaç olmakla birlikte Platon'un titizliğini düşünürsek P4C programındaki eğitimin radikal bir boyuta ulaşma hedefinin olmadığını ifade edebiliriz.

Assessment of Plato's Views on Children and Child Education from the Perspective of P4C

Summary

Necip UYANIK

Assist. Prof. Dr.

Mardin Artuklu University, Faculty of Literature, Department of Philosophy, Mardin, TR

ORCID: 0000-0002-5886-1474

necipuyanik@artuklu.edu.tr

Introduction

Philosophers have always been drawn to the natural curiosity of children over their existence and their propensity to inquire about the nature of their entry into the world. Because what children question and want to learn are questions about meaning. Philosophy and other disciplines pursue children's curiosities and transform their inquiries into subjects of scholarly investigation. According to Jaspers, children's questions are questions of both beginnings and eternity (Jaspers 1997: 25). Because what children are curious about is very complicated and interesting, which is why they are dealt with by different disciplines (Ercan 2005: 118). The questions the children are after will find answers with the training and life experience they will see. Therefore, they must receive a well-qualified education and build their future.

Today, the P4C method is designed to keep children's curiosity and willingness to explore intact. Surely this goal was a situation that had existed since ancient times, and children would be trained to that end. In Ancient Greece, it was widely held that children should be educated whether they were good or bad. In practice, Sophists teach children to take up a public assignment, whereas Socrates proposes that children be taught to distinguish between good and evil (Aybar 2022: 468-469). Plato made Socrates' philosophy of virtue a point of departure, and he considered a strict education policy for children to take up government positions in the future (Plato 2010b: 339, 185b). The idea that children should have a connection to philosophy is revealed when Heraclitus gathers the children around him and talks to them (Laertios 2007: 422-423, IX-3). Heraclitus dialogue with children is an important example of the P4C activity that is becoming prevalent today. So P4C method aims to enable children to learn to discuss concepts (Özdemir 2018: 152).

Socrates' conversations in the form of dialogue are as important to P4C as Heracleitos' conversations with children. So Socrates' provocative philosophical method was adopted by P4C. Notably, his student Plato, who used Socrates' method of dialogue in his works, put dialectics and education at the core of his philosophy. In this regard, Plato can be considered one of the leading sources for P4C in this aspect. Plato saw the disorder in the community and state system centuries ago and wanted to implement a rigorous education system in this regard. For this, he argued that children should be educated and involved in government, and only in this way can the disorder be disposed of. He understands from education or training that children are not sent to

school to write but to be careful about their good behavior (Plato 2010b: 408, 325e). Indeed, Lipman, a prominent figure in the field of P4C, argues that those who determine current politics are the students of yesterday and that the education system that raises them should be questioned if things fail to work out today (Özdemir 2018: 154). So the P4C method is based on Plato's training method, and it applies it. The Plato's approach, however, children are raised in a more authoritarian education system. In this respect, the P4C diverges from Plato's understanding of education and adopts a more democratic perspective. The historical art of the emergence of P4C as a pedagogical method is primarily characterized by a democratic understanding of education (Öğüt 2019: 65). According to Kohan, Plato's childhood view contains several political contents and suggests that Plato's importance should be questioned by any child who thinks of himself as a philosopher (Kohan 2005: 13-14).

Plato's Views on Children and Child Education in His *Republic*

In his *Republic*, Plato offers us an educational model and a political framework. For him, prioritizing a social life is more important than an individual life and society should be structured as a living organism. (Baştürk 2019: 240). Plato overcame an epistemological and philosophical problem and highlighted a political concern regarding biological essence. (Baştürk 2019: 248). Plato's aim is for the people who head the state to look after the interests of the society rather than their interests and to do this with a management approach that is committed to ethics and justice from beginning to end. The first thing that needs to be done for this is that children should be supervised with strict education at a very early age (Plato 2010a: 109, 413de). Thus, Plato recognizes that strong and fair site management must be strict from the beginning. However, it should be noted that some of the ideas he put forward to establish this system pose problems in terms of child education. Then, it is necessary to consider why Plato had such dangerous views. First of all, it is necessary to take into account the historical setting and prevailing circumstances around Plato's life, since these factors may have contributed to the phenomenon under examination. So, there is some concrete evidence regarding the origins of Plato's understanding of education, Which must be considered. In particular, his views on issues such as partnership, marriage, reproduction, and control of individual choices in sex education were previously implemented by the Spartans (Taylor 2020: 90). Therefore, the child education and policy that Plato envisioned for the state has a cultural and historical background.

Plato makes a ranking of state administration, and at the top of this ranking is the rough government of the best' or 'aristocracy'. (Taylor 2020: 94). Although it is claimed that those at the top of the state should be aristocrats, "the education system put forward by Plato is a system that is based on moderation and aims to raise wise people, against the corrupt model of people in democracy who succumb to their ambitions, pleasures, and passions and become their slaves" (Güler 2021: 655). Besides, it would be a mistake to accuse Plato of proposing some kind of caste system, because talent always finds its level in the system he proposes (Jones 2006: 267). However, despite all this ideal framework and goal, Plato is a figure of his day, who aims to comply with Greek traditions.

While Plato was talking about raising children for the state, was he aware that the child should also have his rights? For example, has he thought about the child's thoughts about himself and his position in his circle? Because the child should be seen as an individual first and foremost. Because "if the child has human rights, this means that the child is a human, but the condition for this is to accept that the human is nothing but a child" (Badio 2013: 85). What is emphasized here is an inquiry into whether the individual differences and psychic structure of the person are taken into account. Plato's main aim is to make impossible any ties that could lead to personal interests in state administration (Taylor 2020: 93). However, it is necessary to understand the difference between individual differences and individual interests and to evaluate this thoroughly. In this context, Aristotle argues in his *Politics* that it is necessary for the statesman to take into account everything in terms of the parts of the soul when making laws and to think more to bring about better things. For this, the legislator should pay attention to people's lives and choices. Humans must be allowed to live in peace and to do things of their intrinsic value. Ultimately, it is clear that this is what needs to be done in the education of children or older people (Aristotle 1975: 222). In this context, Aristotle's criticisms intersect with the view that in P4C education, it is more important for children to live with love than anything else. According to Lipman, who is seen as the pioneer of this activity, the development of a child's critical thinking type can realize itself by participating in a process established through peer relationships and especially through philosophical dialogue within a community of inquiry (Boyacı et al. 2018: 162). In the learning environment that Lipman targets, classes take the form of a community of inquiry. In this community, there will be caring, understanding, and appreciative teachers. There will never be any room for discrimination and intolerance in the philosophical discussions here (Özdemir 2018: 153).

Plato's Views on Children and Child Education in His *Laws*

There have been some changes over time in Plato's ideas, especially in politics. This change also includes children and child education. In this context, it is sometimes possible to encounter more extreme suggestions in the *Laws*. The state model in the *Laws* is not simpler than in the *Republic*, where nothing is left to chance and everything is planned down to the smallest detail (Agaogulları 1989: 217). In Ancient Athens, the fact that girls were raised uneducated and married at an early age was criticized by Plato, and he recommended that those girls be educated. Thus, Plato reached a perspective beyond the boundaries of the Greek political thought of the period (Taylor 2020: 88). Therefore, in his *Laws*, Plato talks about children in Egypt learning to read and write and suggests that children in his own country should do this (Plato 2007: 301, 819b). Plato argues that for a virtuous state to be formed, free citizens must receive a strict education from childhood. It is a result of this perspective that he talks about a pedagogical program so that children can receive a qualified education and upbringing. Ultimately, the purpose of Plato's education for children is to become good citizens and qualified persons for the state. The philosophical queries targeted and realized for P4C are to prepare students for citizenship and contribute to them becoming active and reasonable citizens of the future (Avcı et al. 2021: 215). While Plato states that children need play until the age of six, his primary goal is that

play provides psychological satisfaction to the child (Plato 2007: 266, 793e). In the *Laws*, as in the *Republic*, Plato maintains that the primary purpose of child education is virtue (Plato, 2007: 85, 653b). For Plato, the proper education of children has always been seen as a desirable duty. Thus, one of the indicators of the change in the *Laws* is in this direction and it is stated that the people to be selected for the education of girls and boys must be experienced and they are asked to be chosen from people who are at least over fifty years of age. These people represent the most important of the highest positions on the site (Plato 2007: 232, 765e).

Plato gives the highest value to child education, making it clear that it is of great importance for both society and the state. This is a reality that he tries to highlight from beginning to end. What is envisaged in P4C education is to enable children to become individuals who can question and think about the interests of their society and state. Thanks to this program, learned to listen to different arguments and respect everyone's opinion, which is valid not only for teaching philosophy but also for courses such as mathematics, languages, social sciences, and natural sciences. Therefore, thanks to this education, children will develop their thinking power and enable the creation of a different perspective and culture in the social order (Boyacı et al. 2018: 168).

Plato states in the *Laws* that they will not scare anyone, especially children, but will be informative and encouraging (Plato 2007: 448, 933c). In this context, the P4C activity has the aim of helping the child improve himself and reveal his other talents and is close to Plato's attitude. However, the aim of the P4C program is not to make children philosophers but to develop their philosophical sensitivities and critical and creative thinking skills (Taşdelen 2014: 568). In this context, the main purpose of the P4C method is to teach children critical thinking (Öğüt 2019: 71). In this method, the priority is to make the mind work instead of filling it (Özdemir 2018: 154). Conversely, Plato set out to aim for the child to have a say in the state administration as a philosopher in the future, and he discussed this extensively in both *State* and *Laws*.

Conclusion

Plato, who envisioned a certain system in his thoughts, did not exhibit a rigid attitude in his ideas. Over time, there were changes in his thoughts and he revealed this in his works. The subject that we think will be most effective in these thoughts is children or child education. Plato, who presented an extremely difficult situation in the *Republic*, softened it partially in the *Laws* and made more reasonable suggestions. Therefore, in Plato, the state plan is not frozen and stereotyped but is open to development (Paksüt 1982: 478). In the *Laws*, it becomes clear that it is not appropriate to leave the management relationship in question only to the idea (Baştürk 2019: 243). Thus, the subject of children was separated from metaphysical connections in *Laws* and turned into a scientific basis.

Plato's child education requires a strict policy and discipline, which is different from the understanding of education in today's conditions. Thus, when we look at the program envisaged by Plato in the education system, some inconsistencies become evident in terms of P4C, which has become widespread today. In the P4C program, while children learn to defend their ideas using arguments, they also aim to be tolerant towards new ideas (Gasparatou and Kampeza 2012: 72). However, Plato uses

a stereotypical method in child education and accordingly implements a program far from a democratic perspective on some issues in his philosophy of education. Because Plato's understanding of the state includes an understanding that takes a stance against democracy (Plato 2010a: 286, 558abc). However, the development of democratic citizenship skills is supported by the P4C activity (Özdemir 2018: 155). Plato, on the other hand, has a definite stance on democracy, and he does not approve of an education system determined by the administration in question. In this system, people lack knowledge and virtue because they do not receive adequate education, according to Plato. At the same time, in a democracy, unqualified, non-noble, and ordinary people are allowed to become administrators (Güler 2021: 657).

Considering that Plato developed theories for a model suitable for the ideal of society and state in general, it is possible that he tended to exclude some individual situations. However, in the P4C activity, individual differences and abilities are taken into account and children are encouraged for this. In this context, It becomes important to understand that "children should be helped not only in thinking but also in thinking for themselves" (Özdemir 2018 2018: 154). On the other hand, the meticulous views he puts forward about the education of the protective classes, which are the rulers and their assistants in Plato's state model, and how they should live are 'political' (Güler 2021: 661), and therefore a pedagogical concern is not a priority problem here.

As a result, when it comes to children and child education, some problems become evident in Plato's approach. The first of the problems is the failure to reveal where Plato's source regarding child education is based and, accordingly, whether children are subjected to a free education process. Another reason is the difficulty that the possibility of Plato's policy in the state-child relationship may bring to the individual. When we evaluate it from this perspective, there are signs that child education in Plato has some aspects that may contradict the P4C activity that has become widespread today. Because the method he applied in his child-raising model contains superhuman elements in some respects. Indeed, it is necessary to discuss whether this takes into account some special issues or individual factors.

The fact that Plato wrote his works using the dialectic or dialogue method has a corresponding aspect when considered in terms of P4C effectiveness. The Socratic method is at the center of Plato's dialogues and this method has been identified as a suitable method for P4C. In this method (used by Plato and adopted by P4C), the dialectical process that leads the person to the process of knowing by asking the right questions is important. The method in question aims to guide individuals towards the pursuit of truth. In this regard, recognizing deceptive elements for children and eliminating obstacles to intellectual freedom is a method that P4C activity also accepts and benefits from

KAYNAKÇA | REFERENCES

Ağaoğulları, M. A. (1989). *Eski Yunan'da Siyaset Felsefesi* (1. Basım). Ankara: V Yayınları.

Aristoteles. (1975). *Politika* (Çev: Mete Tuncay) (1.Basım). İstanbul: Remzi Kitabevi.

Avcı, F., Özdağ, S., Akdeniz, E. C., Öncü, E., ve Öner, E. (2021). P4C: Küçük Çocuklar, Büyük Fikirler eTwinning Projesine Yönelik Öğretmenlerin Görüş ve Değerlendirmeleri. *Uluslararası Kültürel ve Sosyal Araştırmalar Dergisi (UKSAD)*, 7 (1), 214-228. <https://doi.org/10.46442/intjcss.929211>

Aybar, F. A. T. (2022), Felsefede Çocuk ve Çocukluk Kavramı, *FLSF (Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi) FLSF (Journal of Philosophy and Social Sciences)* 33 (1) 463-480. <https://doi.org/10.53844/flsf.1072717>

Badiou, A. (2005). *Felsefe İçin Manifesto* (Çev: N. Tural ve H. Hünler) (1.basım). İzmir: Ara-lık. Yayınları.

Badiou, A. (2013). *Yüzyıl* (Çev: Işık Ergüden) (2.Baskı). İstanbul: Sel Yayıncılık.

Baştürk, E. (2018). *Platon'da Politika Düşüncesinin Soykütüğü* (1. Basım). İstanbul: Pinhan Yayınları.

Brun, J. (2007). *Platon ve Akademia* (Çev. İsmail Yerguz). Ankara: Dost Kitabevi Yayınları.

Boyacı , N., P. Karadağ, F. ve Gülenç, K. (2018). Çocuklar İçin Felsefe / Çocuklarla Felsefe: Felsefi, Metotlar, Uygulamalar ve Amaçlar. *Kaygı*, (31) 145-173. <https://doi.org/10.20981/kaygi.474657>

Cioran, E. M. (2001). *Doğmuş Olmanın Sakıncası Üzerine* (Çev: Kenan Sarıalioğlu) (1.Basım). İstanbul: Gendaş Kültür Yayınları.

Cornford, F.M. (2015). *Sokrates Öncesi ve Sonrası* (Çev. A.M. Celal Şengör ve Senem Onan). İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.

Çiçek, H. (2017). Felsefeyle Çocuk Çocukla Felsefe. *Çocuk ve Medeniyet Dergisi*, 2 (4), 51-59. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1335715>

Derrida, J. (2012). *Platon'un Eczanesi* (Çev. Zeynep Direk) (2. Basım). İstanbul: Pinhan Yayınları.

Ercan, H. (2005). Çocukluk Felsefesi, *Kebikeç* 10 (19), 113-120. <http://www.kebikec.org/makale-liste.php?id=61>

Gasparatou, R. ve Kampeza, M. (2012). Introducing P4C in Kindergarten in Greece. *Analytic Teaching and Philosophical Praxis*, 33 (1), 72-82. <https://journal.viterbo.edu/index.php/atpp/article/view/1076>

Güler, Seveli S. (2021). Platon'un *Devlet*'ini Bir Siyasal Program Olarak Okuma Girişimi. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, (60), 633-665. DOI: 10.18070/erciyesiibd.990662

Havelock, E. A. (2015). *Platon -Filozof Şiire Karşı* (Çev: Adem Beyaz) (1.basım). İstanbul: Pinhan Yayınları.

Jaspers, K. (1997). *Felsefe Nedir?* (Çev: İsmet Zeki Eyuboğlu) (3.Basım). Ankara: Say Yayınları.

Jones, W. T. (2006). *Klasik Düşünce: Batı Felsefesi Tarihi* (Cilt 1) (Çev: Hakkı Ünler) (1.Basım). İstanbul: Paradigma Yayınları.

Kant. (2013). *Eğitim Üzerine* (Çev: Ahmet Aydoğan) (3.Basım). Ankara: Say Yayınları.

Kierkegaard, S. (2005). *Günlüklerden ve Makalelerden Seçmeler* (Çev: İbrahim Kapaklıkaya). İstanbul: Anka Yayınları.

Kohan, W. O. (2005). Plato on Children and Childhood. *Childhood & Philosophy*. 1/1, 11-32. <http://www.redalyc.org/articulo.oa?id=512051702002>

Laertios, D. (2007). *Ünlü Filozofların Yaşamları ve Öğretileri* (Çev. Candan Şentuna) (3. Basım). İstanbul: YKY.

Lipman, M. (1976). Philosophy for Children. *Metaphilosophy*. 7(1), 17-39 <https://doi.org/10.1111/j.1467-9973.1976.tb00616.x>

Locke, J. (2004). *Eğitim Üzerine* (Çev: Aylin Uğur) (1.Basım). Ankara: Yeryüzü Yayınevi.

Öğüt, F. S. (2019). *Felsefi Düşünmenin Önemi ve Çocuklar İçin Felsefe* [Yayımlanmamış Doktora Tezi]. Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Özdemir, Ö. (2018). Dünyada Çocuklar İçin Felsefe: Tarihçe ve Güncel Çalışmalar, *Arke-Logos Felsefe Dergisi*, 3 (6), 149-165. <http://www.arkhelogos.com/journal/22>

Paksüt, F. (1982). *Platon ve Platon Sonrası* (2. Basım). Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları

Pater, W. H. (2015). *Platon ve Platonculuk* (Çev. Şaziye Çıkrıkçı) (8. Basım). İzmir: Atlantis Yayınevi.

Platon. (1943). *Phaidros* (Çev. Hamdi Akverdi). İstanbul. MEB Yayınları.

Platon. (2007). *Yasalar* (Çev. Candan Şentuna ve Saffet Babür) (3. Basım). İstanbul: Kabalcı Yayınevi.

Platon. (2010a). *Devlet* (Çev. Sabahattin Eyüboğlu ve M. Ali Cimcoz) (20. Basım). İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.

Platon. (2010b). *Diyaloglar* (Çev. Melih Cevdet Anday, Tanju Gökçöl, Adnan Cemgil) (3. Basım). İstanbul: Remzi Kitabevi.

Ross, W. D. (2011). *Aristoteles* (Çev: Ahmet Arslan) (1.Basım). İstanbul: Kabalcı Yayınevi.

Rousseau, J. J. (2017). *Emile ya da Eğitim Üzerine* (Çev. Yaşar Avunç) (8.Basım). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Taşdelen, V. (2014). Felsefenin Gülümseyen Yüzü: Çocuklarla Felsefe. *Türk dili (Dil ve Edebiyat Dergisi)*, CVII, 756. 562-568.

Taylor, A. E. (2020). *Platon* (Çev: Cengiz İskender Özkan) (1.Basım). Ankara: Fol Yayınları

Tezcan, A. S. (2023). Çocuklar İçin Felsefe (P4C) Temelli Kitaplarla Yürütülen Uygulamaların İlkokul İkinci Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Becerilerine Ve Sosyal Problem Çözme Becerilerine Etkisinin İncelenmesi [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Tokat.

Vernant, J. P. (2002). *Yunan Düşüncesinin Kaynakları* (Çev: Hüsen Portakal) (1. Basım). İstanbul: Cem Yayınevi.